

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra žurnalistiky

Zuzana Raicová

Anglicismy na internetu

(se zaměřením na kulturní zpravodajství serveru Novinky)

Internet Anglicisms

(Focused on Cultural News Published on Novinky Website)

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslava Honová

OLOMOUC 2008

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou použitou literaturu i další zdroje. Tato práce obsahuje 78 841 znaků včetně mezer.

V Olomouci dne 26. června 2008

Zuzana Raicová

Ráda bych na tomto místě poděkovala PhDr. Jaroslavě Honové za odborné konzultace a za cenné připomínky a rady, které mi pomohly při zpracování této bakalářské práce.

Obsah

ÚVOD.....	5
TEORETICKÁ ČÁST	
1 DEFINICE ANGLICISMŮ.....	7
2 ANGLICISMY V ČESKÉ SLOVNÍ ZÁSOBĚ.....	9
2.1 PRONIKÁNÍ ANGLICISMŮ DO ČESKÉ SLOVNÍ ZÁSOBY	9
2.2 DŮVODY UŽÍVÁNÍ ANGLICISMŮ V SOUČASNÉ ČEŠTINĚ	10
2.3 FUNKČNÍ OBLASTI UŽÍVÁNÍ ANGLICISMŮ	14
3 ADAPTACE ANGLICISMŮ V ČEŠTINĚ.....	17
3.1 ZVUKOVÁ A GRAFICKÁ ADAPTACE	19
3.2 MORFOLOGICKÁ ADAPTACE	20
3.3 SLOVOTVORNÁ ADAPTACE	21
3.4 ADAPTACE KOMPOZIT	22
4 POTŘEBUJE ČEŠTINA JAZYKOVÝ ZÁKON?.....	24
5 ANGLICISMY NA INTERNETU	26
ANALÝZA EXCERPOVANÉHO MATERIÁLU	
6 METODOLOGICKÉ VYMEZENÍ.....	28
7 ANGLICISMY V ROCE 2003.....	30
7.1 ČETNOST ANGLICISMŮ	30
7.2 ČESKÝ EKVIVALENT	31
7.3 FUNKČNOST UŽÍVÁNÍ.....	33
7.4 OBLAST UŽÍVÁNÍ	35
7.5 ADAPTACE	36
7.5.1 Grafická adaptace.....	36
7.5.2 Morfologická adaptace.....	36
7.5.3 Slovotvorná adaptace.....	37
8 ANGLICISMY V ROCE 2005.....	38
8.1 ČETNOST ANGLICISMŮ	38
8.2 ČESKÝ EKVIVALENT	38
8.3 FUNKČNOST UŽÍVÁNÍ.....	40
8.4 OBLAST UŽÍVÁNÍ	42
8.5 ADAPTACE	42
8.5.1 Grafická adaptace.....	42
8.5.2 Morfologická adaptace.....	43
8.5.3 Slovotvorná adaptace.....	43
9 ANGLICISMY V ROCE 2007.....	44
9.1 ČETNOST ANGLICISMŮ	44
9.2 ČESKÝ EKVIVALENT	45
9.3 FUNKČNOST UŽÍVÁNÍ.....	47
9.4 OBLAST UŽÍVÁNÍ	50
9.5 ADAPTACE	50
9.5.1 Grafická adaptace.....	50
9.5.2 Morfologická adaptace.....	51
9.5.3 Slovotvorná adaptace.....	52
ZÁVĚR.....	53

Motto:

Čteme bestsellery.
Prožíváme story.
Holdujeme drinkům.
Užíváme spray.
Posloucháme hity...
Že jste K.O.?
Sorry –
ale my jsme O.K.
čili je nám hej.
Jiří Záček – Džínový song aneb chvála češtiny

Úvod

Globalizace je jevem zasahujícím do různých sfér života, jazykovou sféru nevyjímaje. Od svých novodobých počátků na přelomu 18.–19. století čeština nikdy nezažívala tak obrovský, mnohdy nekontrolovaný příliv cizích slov. Jejich hlavním zdrojem je angličtina, která se ve světě prosazuje jako univerzální dorozumívací prostředek. Češtinu začala výrazně ovlivňovat zejména po r. 1989, kdy došlo k pádu komunistického režimu. Anglicismy od té doby zakořeňují v českém jazykovém prostředí a zachycují zejména nové skutečnosti, nové jevy a nové obory lidské činnosti. Mnohdy již neexistuje ani snaha vytvářet k nim české významové protějšky. Anglicismy nejsou jen záležitostmi okrajových sfér či některých odborných oblastí. Velký vzestup zaznamenává jejich používání v běžné mezilidské komunikaci a v publicistice.

Problematiku anglicismů v médiích jsem si zvolila ze tří důvodů:

- 1) Zajímají mě cizí jazyky a zejména mezijazykové kontakty.
- 2) Anglicismy v současné češtině představují velmi aktuální téma.
- 3) Média mají výrazný vliv na jazykové povědomí uživatelů češtiny. Schopnost správně používat anglicismy je podle mého názoru jedním ze znaků jazykové a komunikační kompetence žurnalisty – profesionála.

Cílem mé práce je analýza anglicismů v kulturní rubrice internetového zpravodajského serveru Novinky. Popis anglicismů v odborné literatuře prozatím vždy vycházel pouze z materiálu psaných a mluvených žurnalistických komunikátů. Přínos této bakalářské práce proto spočívá zejména v novém úhlu pohledu na anglicismy. Práce navíc může posloužit jako výchozí text pro studenty žurnalistiky, eventuálně pro začínající novináře, kteří si chtějí o anglicismech vytvořit ucelený přehled. Dílčím cílem je ověření platnosti teoretických postulátů formovaných v odborné literatuře.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Obsahem části teoretické je definice základních pojmů, osvětlení důvodů a možností užívání anglicismů v současné češtině a shrnutí způsobů jejich formální adaptace.

Část praktická slouží k aplikaci teoretických poznatků. Přináší detailní analýzu a hodnocení excerpovaného materiálu. Vybrané anglicismy jsou posuzovány z hlediska existence jejich českého ekvivalentu, funkčnosti, stylové platnosti a míry adaptace. V závěru jsou formulovány nejpodstatnější výsledky analýzy.

Teoretická část

1 Definice anglicismů

Na termín anglicismus/anglicizmus¹ lze nahlížet více způsoby. Ze širšího hlediska se za anglicismy označují všechny jazykové prvky, které byly z angličtiny přejaty nebo byly podle ní vytvořeny. Takové pojetí ovšem nebere v potaz, v jaké fázi adaptace se daný jazykový prvek (většinou lexikální) zrovna nachází.² Mezi anglicismy bychom tudíž mohli zařadit jak slova „čerstvá“, zcela neadaptovaná (package, saving account), tak i výrazy, jež už se jistým způsobem do našeho jazykového systému začlenily (laptop, leasing), a v neposlední řadě i slova, která my – uživatelé jazyka – již ani nepocítujeme jako cizí (basketbal, gól). Zmíněná definice pod anglicismy počítá také kalky, a to i sémantické.³ V prvním případě je tedy hranice vymezující pojem anglicismus velmi mírná.

Pojem se dá ale chápat i úžeji. „Mnohdy se za anglicismy považují pouze anglická slova a pouze, nebo zejména ta, která si i v novém jazyce podržují svou původní podobu.“⁴ Znamená to, že pozornost je zaměřena jen na výrazy, které se aktuálně nacházejí v některé z fází počešťování. Slova u nás již zcela zdomácnělá zůstávají stranou zájmu.

V souvislosti s chápáním pojmu anglicismus je nutno zmínit ještě jedno úskalí. Za anglicismy bývají často označovány i jazykové jednotky, jež k nám sice přes angličtinu pronikly, ale původně pocházejí z jiných jazyků. V těchto případech se však už nedá hovořit o skutečných anglicismech. Podle Nekuly se tam, kde je angličtina jazykem zprostředkujícím, jedná spíše o internacionalismy.⁵

¹ Pravidla českého pravopisu uvádějí obě varianty slova, jak s příponou -ismus, tak s příponou -izmus (povolenou na základě Dodatku k Pravidlům českého pravopisu z r. 1993), přičemž za základní se považuje podoba se -s. S ní pracuje i tato bakalářská práce.

² Srov. BOZDĚCHOVÁ, I., *Vliv angličtiny na češtinu*, s. 272.

³ Kalk je pojmenování vytvořené doslovným překladem cizojazyčného vzoru. Příklad: Skyscraper = mrakodrap (sky = obloha, nebesa; scraper = škrabka → škrábající se do nebes → mrakodrap). Sémantický kalk vzniká tak, že domácí slovo přebere význam, který má jeho ekvivalent v cizím jazyce (např. slovo myš jakožto součást počítačového hardwaru převzalo svůj nový význam z anglického vzoru mouse).

⁴ BOZDĚCHOVÁ, I., *Vliv angličtiny na češtinu*, s. 272.

⁵ Srov. NEKULA, M., *Anglicismy v češtině*, s. 262.

Na základě odborné literatury⁶ uvádím několik příkladů:

- Slova původem **latinská** zprostředkovaná přes angličtinu: např. aligátor, celebrita, džus, exkluzivní, gril, kompatibilní, monitor, participovat, specifický, stres
- Slova původem **francouzská** zprostředkovaná přes angličtinu: např. kafeterie, krocket, sedan, šerif
- Slova původem **holandská** zprostředkovaná přes angličtinu: např. boss, jachting, skeč, vagón
- Slova původem **latinskoamerická** zprostředkovaná přes angličtinu: např. chilli, kojot

Existuje i opačná varianta – tedy přejímání původem anglických jazykových jednotek přes jiný jazyk. Tento postup je však velmi výjimečný, doložitelný zvláště v 19. století.⁷ Na rozdíl od výše zmíněných slov spadají tyto výrazy do širší kategorie anglicismů.

V příkladech opět vycházím z odborné literatury:⁸

- Slova původem anglická zprostředkovaná **přes němčinu**: např. bunkr, flirt, kiks, punč, puzzle, šek
- Slova původem anglická zprostředkovaná **přes francouzštinu**: např. park, parkovat, salmonela
- Slova původem anglická zprostředkovaná **přes ruštinu**: např. dispečer, chuligán, kombajn

Pro potřeby této bakalářské práce jsem se rozhodla pracovat s úzkou verzí definice anglicismu. Činím tak jednak s ohledem na omezený rozsah práce a jednak také proto, že nepovažuji za smysluplné zabývat se slovy, která čeština již plně přijala za svá. Neadaptované (resp. ne zcela adaptované) anglicismy jsou v mnoha ohledech problematické, a pro mou práci tudíž atraktivnější.

⁶ NEKULA, M., *Anglicismy v češtině*; REJZEK, J., *Český etymologický slovník*.

⁷ Srov. NEKULA, M., *Anglicismy v češtině*, s. 262.

⁸ NEKULA, M., *Anglicismy v češtině*; REJZEK, J., *Český etymologický slovník*.

2 Anglicismy v české slovní zásobě

Žádný jiný světový jazyk nemá na ostatní takový vliv jako právě angličtina. Je to dáno dominantním postavením, jež zaujímají anglofonní země v celosvětovém měřítku zejména v oblasti ekonomiky. Lze říci, že angličtina přejala roli novodobého univerzálního jazyka místo latiny. V současné české slovní zásobě tak anglicismy tvoří velmi početnou a frekventovanou složku.

2.1 Pronikání anglicismů do české slovní zásoby

Pronikání cizích slov do češtiny není žádným novým jevem, který by se týkal výhradně anglicismů. Stačí vzpomenout dlouhou éru spjatosti češtiny a němčiny. Ta se datovala od zahájení velké německé kolonizace na počátku 13. století přes národní obrození až po rok 1945, kdy skončila druhá světová válka. Z němčiny se v češtině uchytila slova převážně hovorová (např. almara, flaška, vercajk). Podobně do našeho mateřského jazyka pronikaly i rusismy, odkazy čtyřicetileté nadvlády komunismu a závislosti na Sovětském svazu (např. kolchoz, perestrojka, sputnik).

První anglicismy se v českém jazyce objevily už v 19. století. V době národního obrození, přibližně v letech 1820–1840, se významný jazykovědec Josef Jungmann spolu s Janem Svatoplukem Preslem pokoušel vytvořit zcela novou slovní zásobu. Už tehdy hledal inspiraci i v jiných jazycích, hlavně v ruštině a němčině, okrajově však také v angličtině.

Výrazným z hlediska přebírání anglických výrazů bylo i období po vzniku Československa v roce 1918. Mladá republika nacházela vzor v zemích garantujících její nově nabytou samostatnost, mezi nimiž vedle Francie dominovaly Spojené státy a Anglie. Intelektuálové té doby (např. Masaryk nebo Čapek) usilovali o vymanění se z německého kulturního a jazykového prostředí a přispěli k zavádění anglicismů do českého jazyka.

Druhá světová válka a zejména pak nástup komunistického režimu anglosaský vliv zbrzdily. Jakékoliv kontakty se Západem byly záměrně potlačovány. Výrazné uvolnění přinesla až 60. léta. Anglicismy se začaly objevovat například v hudbě nebo ve sportu. 70. léta a s nimi spojená normalizace však znamenala omezení tohoto trendu. Vládnoucí strana se obávala vlivu, který by mohlo mít pronikání anglicismů a cizí ideologie zejména

na mládež. Pod záminkou, že je zapotřebí pečovat o čistotu jazyka, se anglické výrazy snažila vymýtit. Tento ideologicky motivovaný purismus vedl v době komunismu ke vzniku alternativních domácích pojmenování, která měla nahradit již zavedené anglicismy.⁹ Tak si například tehdy populární kapela Rangers musela změnit název na Plavce a skupina Greenhorns na Zelenáče.

Zlomovým se stal rok 1989, kdy u nás padl komunistický režim. Uvolnily se hranice, byla zrušena cenzura, probíhala transformace společnosti i jejího myšlení. „V důsledku změn v politickém a hospodářském životě, v životním stylu, v způsobech veřejné komunikace, ve využití nové techniky v komunikaci, zejména počítačů atd., se setkáváme s nebývalým množstvím nových výrazů.“¹⁰ Silné postavení anglicky mluvících zemí ve světě, kulturní, a zejména jazykové kontakty s nimi způsobily, že k nám v 90. letech začaly pronikat právě anglicismy s pozoruhodnou intenzitou.

2.2 Důvody užívání anglicismů v současné češtině

Přejímání cizích slov patří k základním způsobům obohacování české slovní zásoby.¹¹ „Otázkou současnosti tedy není, zda cizí slova ano, či ne, ale která cizí slova, v jaké podobě, s jakými významy, v jakých textech a komunikačních situacích? Základním hlediskem při hledání odpovědí na tyto otázky by měla být funkčnost přejatých slov.“¹²

Funkční užívání anglicismů:

- V devadesátých letech se objevila řada nových výrobků a jevů, u nás do té doby neznámých, pro něž **čeština neměla pojmenování**. Především v oblasti nových technologií, počítačů, internetu a komunikace se proto narychlo nejprve přistoupilo k užívání anglických názvů. Některé z nich byly později přeloženy (např. browser – vyhledávač, file – soubor), jiné však zůstaly v původní podobě (např. hardware).¹³

⁹ Srov. NEKULA, M., *Anglicismy v češtině*, s. 261–264.

¹⁰ MARTINCOVÁ, O. a kol., *Slovník neologizmů*, s. 11.

¹¹ Dalšími způsoby jsou odvozování, skládání a zkracování.

¹² BOZDĚCHOVÁ, I., *Vliv angličtiny na češtinu*, s. 272.

¹³ Srov. KROBOVÁ, T., *Mluvíme ještě hezky česky?*, s. 28.

- To, co musí čeština někdy zdlouhavě opisovat, umí angličtina výstižně vyjádřit pouhým jedním slovem.¹⁴ Anglicismy tak pomáhají k dosažení **úspornosti (tzv. ekonomizace) vyjádření**, která je – zejména u publicistických textů – v současnosti velmi žádoucí.
- Objevují se případy, kdy v češtině pro anglicismus **neexistuje vhodný ekvivalent**, kterým bychom ho mohli nahradit a který by označoval přesně tutéž skutečnost (např. miss, mítink, punk). Pokus o překlad bývá mnohdy nevýstižný a nepřesný (např. označení „holá lebka“ pro skinheada. Ne každý mladík s oholenou hlavou musí být nutně skinhead.).¹⁵
- Když je zapotřebí vyhnout se opakování určitého slova nebo když stávající český výraz přestane z určitého důvodu vyhovovat, slouží anglicismy jako **synonyma** (např. obránce – bek, osobní strážce – bodyguard, domovská stránka – homepage).
- Za užíváním anglicismů může stát **pokus o aktualizaci** – tedy nevšední, neotřelé a originální vyjádření (např. v názvu filmu Ro(c)k podvratňáků).
- Anglické výrazy se uplatňují jako **mezinárodní termíny**. Odborníkům z různých zemí usnadňuje jednotná terminologie komunikaci. Překládat nebo jakkoliv jinak upravovat anglicismy v odborné sféře není vhodné, neboť tím pojmy ztrácejí na své univerzálnosti.
- Na pomezí mezi funkčním a nefunkčním užitím anglicismů stojí **umělé napodobeniny anglických předloh** (např. CzechPoint, inženýring, mcdonaldí menu). Tyto výrazy na jedné straně plní aktualizaci funkci (viz výše) a snadno se pamatují, na straně druhé působí někdy přehnaně otrocky a svou snahou o nápadnost až komicky.¹⁶

Nenáležitě užívání anglicismů:

- Po roce 1989 jsme se začali hromadně učit anglicky. Ti, kteří ovládají angličtinu na perfektní úrovni, mají někdy tendenci to ostatním náležitě předvést. Skrze anglicismy chtějí **působit „světově“**.

¹⁴ Např. výraz hattrick, který Slovník cizích slov vysvětluje jako vstřelení tří branek jedním hráčem v jednom utkání; dosažení tří vítězství za sebou.

¹⁵ Srov. SVOBODOVÁ, D., *Anglicismy v českých publicistických textech – důvody a způsoby jejich užívání*, s. 166.

¹⁶ Srov. BOZDĚCHOVÁ, I., *Vliv angličtiny na češtinu*, s. 275.

- Některé anglicismy se v češtině užívají z důvodů jakési „**módnosti**“, **snahy být „in“ nebo domnělé snahy o „modernost“**.¹⁷ Je to patrné zejména na mládeži. Např. místo toho, co má kdo na sobě, mezi sebou teenageři hodnotí „outfit“; že jsou šťastní, vyjadřují slovem „happy“; omlouvají se výrazem „sorry“.
- Projevem přeplněným anglicismy, případně jinými internacionalismy se mluvčí snaží **demonstrovat svou údajnou odbornost či vyšší úroveň a vzbudit dojem vzdělanosti** (ukázka z obchodní korespondence jistého pražského podniku: „Vážení, děkuji vám za kvantifikaci nákladů a další data, která jste mi poskytli. Rád bych ale zdůraznil, že se mi v této fázi jeví jako naprosto kruciólní, abyste transferové ceny verifikovali s ohledem na jejich kalkulaci a důkladně je analyzovali...“¹⁸).
- Anglicismů využívají různí oficiální představitelé a politici, aby **úmyslně zamlžili smysl své výpovědi** nebo aby se vyhnuli přímému stanovisku (např. no comment; návrh jsme prokomunikovali apod.).
- Škoda – Simply Clever; Dolce&Gabbana – The One. The New Fragrance for Men; Mentos – The Freshmaker; Rimmel London – Get a London Look. Podobné anglické slogany v reklamách jsou určeny velmi omezenému počtu lidí, o kterých se předpokládá, že jim porozumějí. Tyto reklamy **chtějí u cílové skupiny vyvolat a také vyvolávají pocit výlučnosti**. „Právě výjimečnost toho, kdo rozumí, je přitom součástí reklamního záměru – rozumíte, tedy jste výjimečný...“¹⁹
- Jmenuje-li se něco anglicky, působí to mnohem **přitažlivěji**. Anglicismy tak mají sloužit jako **jakási záruka kvality**.²⁰ Příkladem mohou být současné inzeráty s nabídkou práce: client service consultant zní lépe než obchodní zástupce firmy, copywriter vypadá zajímavěji než tvůrce reklamních sloganů, pozice asistentky láká více než pozice sekretářky. Záměr samotných firem je přitom jasný – nejen že skrze angličtinu chtějí nabízenou pozici zatraktivnit, ale u uchazečů si tímto způsobem zároveň testují úroveň jejich jazykových znalostí.
- Výpůjčky z angličtiny se objevují ve slovní zásobě lidí majících zájem o **začlenění do určité sociální skupiny**, kde se takováto mluva běžně používá.

¹⁷ Srov. SVOBODOVÁ, D., *Anglicismy v českých publicistických textech – důvody a způsoby jejich užívání*, s. 166.

¹⁸ VACULÍN, I., *Obhájci mateřštiny*, s. 19.

¹⁹ KROBOVÁ, T., *Mluvíme ještě hezky česky?*, s. 28.

²⁰ Srov. Url: http://kultura.ihned.cz/1-10102860-16531510-J00000_d-fb.

Tak se může stát například komunikace v rámci určité firmy pro člověka stojícího mimo ni naprosto nesrozumitelná.

Jak se mluví v reklamních agenturách:²¹

A: Už jsi dostal ten brief?

B: Na ten pitch, co jsme probírali na statusu?

A: Ne, myslím rebrief od klienta, jak jsme se v mediamixu kvůli jiné cílovce rozhodli dát skoro celý budget na printu.

B: To nebudou spoty? Proč jsem pak dělal deset storyboardů a ten animatik?

A: Sorry, zkoušeli jsme to prokomunikovat...

B: Tak mi to mailni. Kdy je deadline? Budeme dělat nějaký meeting?

Překlad do „češtiny“:

A: Už jsi dostal to zadání?

B: Na tu prezentaci, kterou jsme probírali na poradě?

A: Ne, myslím to nové zadání od klienta, jak jsme se kvůli jiné cílové skupině rozhodli dát v našem mediálním spektru skoro celý přidělený rozpočet na tištěnou reklamu.

B: To nebudou krátké reklamní záběry? Proč jsem pak dělal deset kreslených scénářů a ten animovaný klip?

A: Nezlob se, zkoušeli jsme to probrat...

B: Tak mi to pošli elektronickou poštou. Kdy je konečný termín pro odevzdání? Budeme pořádat nějakou schůzi?

„Pronikání anglických výrazů nemůže být již zabráněno, je nutno uznat, že angličtina je používána jako celosvětově fungující dorozumívací prostředek.“²² Při přejímání anglicismů je však vždy třeba uvážit, zda je nové slovo pro obohacení češtiny nezbytné a najde uplatnění, či zda se jedná jen o módní, zbytečnou přejímku. Užívání anglických výpůjček, jakkoli s ušlechtilými úmysly, snižuje srozumitelnost výpovědi, a to zejména v oblasti běžně sdělovací, popularizační a publicistické.²³ Přejímání by tedy nemělo být ukvapené.

²¹ Url: <http://home.scarlet.be/~pavel5/promeny.htm>.

²² GESTER, S., *První empirická analýza recepce anglicismů v českém jazyce*, s. 45.

²³ Srov. BOZDĚCHOVÁ, I., *Vliv angličtiny na češtinu*, s. 272.

2.3 Funkční oblasti užívání anglicismů

V současnosti se anglicismy v českém prostředí uplatňují jak ve specifických profesních a zájmových odvětvích, tak v běžných sférách každodenní komunikace. Souvisí to se šířící se globalizací, s neustálým přílivem nového zboží a potřebou nadnárodní spolupráce. Začali jsme vstřebávat vlivy a inspirace přicházející ze západní Evropy, Spojených států amerických a dalších zemí.²⁴ „Tendence k mezinárodní integraci a spolupráci s sebou nese i silnou tendenci k integraci jazykové.“²⁵

Na základě odborné literatury²⁶ a vlastní invence uvádím nejfrekventovanější oblasti uplatnění anglicismů včetně konkrétních příkladů:²⁷

▪ **Ekonomika/obchod/vnitrofiremní komunikace**

benefit, broker, budgetovat, business, cash & carry, credit, deadline, dealer, dumping, feedback, goodwill, holding, homebanking, hot money, job, joint venture, leasing, lobby, marketing, merchandising, open source, outsourcing, overhead, print, project manager, rebrief, revolvingový vklad, sale, saving account, shopping centre, slump, teamwork, tendr, trade

▪ **Nové technologie/ počítače**

banner, blue-ray, bootovat, browser, byte, computer, cookies, copy, cracker, deletovat, discman, display, download, driver, DVD, escapovat, file, firewall, flash disc, floppy disc, font, freeware, hacker, harddisk, hardware, implementovat, i-pod, joystick, laptop, link, logout, mobil, mp3, multitasking, notebook, odentrovat, pager, PC, play-station, resetovat, scanner, server, setup, software, spam, time code, toner, tuner, trackball, upgrade, upload, USB, zoom

▪ **Komunikační kanály/internet**

bluetooth, e-mail, fax, fulltext, handsfree sada, homepage, chat, icq, infraport, message, modem, online, peer-to-peer, provider, push-to-talk, skype, sms, surfovat, tarif, teletext, wap, wifi

²⁴ Pro tento trend se vžil anglicismus hamburgerizace (případně mcdonaldizace), který poukazuje nejen na uniformitu stravování v systému rychlého občerstvení, ale hlavně na přizpůsobování se americkému stylu života celkově.

²⁵ BOZDĚCHOVÁ, I., *Vliv angličtiny na češtinu*, s. 277.

²⁶ BOZDĚCHOVÁ, I., *Vliv angličtiny na češtinu*; NEKULA, M., *Anglicismy v češtině*.

²⁷ Některé z uvedených anglicismů mohou spadat do více oblastí zároveň. Řadím je však vždy pouze k jedné konkrétní sféře, abych se vyhnula jejich opakování.

- **Oblast běžně dorozumívací**

Rozšířeny jsou zejména konverzační obraty – např.: být busy, bye, cool, jsem úplně dead/groggy, nehraješ fair-play, mám se fajn, be free, to je great, můžeš mi helpnout?, hi, být in/out, můj job mě nebaví, hlídám si své know-how, love you, made in, no comment, jedeme non-stop, no problem, jsi ok?, být outsider, please, jsem ready, see you, zůstal jsem singl, tak sorry, thanks, ještě mám time, to je top secret

- **Kultura**

Hudba – band, beat box, bluegrass, boogie woogie, booklet, comeback, country, coververze, dance radio, evergreen, frontman, hardcore, hitmaker, jazzrock, keyboard, label, mainstream, new wave, oldies, open-air festival, playback, rap, remix, revival, sampler, singl, slowfox, song, top ten, world music

Film a televize – casting, crazy komedie, dabing, entertainer, film star, guestování, happy end, one-man show, remake, road movie, shot, sitcom, soap opera, voice over, western

Literatura a umění – bestseller, comics, copyright, fantasy, high-light, horror, paperback, pop art, science-fiction, story

- **Sport**

all stars team, armsport, baseball, beachvolejbal, breakball, bungee jumping, curling, draftovat, dream team, foosball, game, hattrick, hokejbal, matchball, offside, open category, paintball, paragliding, play-off, power-play, rafting, rallye, scout, skateboard, skeetař, skipas, snowboard, spurtovat, streetball, tiebreak, windsurfing, wrestling, zorbing

- **Politika/mezinárodní vztahy**

establishment, insider, kongres, leader, lobbista, newspeak, opinion leader, round table, sponzoring, summit, timing, welfare, workfare, workshop

- **Reklama**

billboard, bodycopy, copywriter, ideamaker, imagemaker, poster, product placement, promotion, public relations, signmaking, spot, storyboard, teleshopping

- **Média**

background, blog, brainstorming, brainwriting, briefing, deadline, digest, DTP, editorial, e-zine, fanzin, feature, fleš, headline, infotainment, interview, layout, lead, newsroom, peplemeter, press-room, prime time, rating, reality show, speaker, talkshow

- **Koníčky/zábava/volný čas**

ballooning, battle, beatlemanie, body painting, break dance, carving, electric boogie, gamesa, happening, in-line, jam session, jackpot, jogging, newcomer, oldies, party, piercing, pitbull, sajdkára, show, smajlík, tag, tattoo, tuning

- **Sociální jevy a skupiny/názvy osob**

babyboom, babysitter, bookmaker, burnout, coming-out, dealer, doping, gambler, gay, Greenpeace, hippies, homeless, hooligans, lady, lobbying, mobbing, new age, racketeering, rowdies, skinhead, squatter, stalking, streetworker, teenager, underground, workoholik

- **Stravování**

bowle, brandy, catering, coca cola, cornflakes, dressing, drink, fast food, green bar, hamburger, hemenex, hot dog, cheeseburger, chipsy, ice-tea, irish pub, lunchmeat, milk shake, muffin, popcorn, sandwich, snack bar, steak house, toast

- **Cestovní ruch/doprava**

airbus, airbridge, all inclusive, double-decker, first minute, hostel, charter, checknout, incoming, kokpit, last minute, on-line rezervace, package, travel agency, zaboikovat

- **Kosmetika/móda**

after-shave, blaze, body lotion, glittery, jeansy, make-up, manšestráky, outfit, outlet, patchworkové doplňky, peeling, roll-on deodorant, second-hand, shampoo, shower gel, shining, top, trendy

- **Zdraví/životní styl**

bodybuilding, body culture, bodystyling, whitening, design, face-lifting, fitness, home care, spinning, stepper, styling, taping, wellness

3 Adaptace anglicismů v češtině

Anglické výpůjčky se po určité době fungování obvykle začínají adaptovat, tedy zařazovat do jazykového systému. Počešťování se projevuje v různých rovinách jazyka – zvukové, grafické, morfologické, slovtvorné. Slovo však nemusí nutně projít všemi těmito fázemi. Adaptace totiž představuje velmi individuální, dynamický a složitý proces. V češtině vedle sebe existují jak citátové výrazy²⁸ (např. free, know-how, no comment), tak i anglicismy adaptované částečně (např. enter, softbal) či úplně (např. foul, víkend).

Proces počešťování probíhá v několika krocích.²⁹ Anglicismus nejprve hledá své české kategorie – odpovídající slovní druh, případně rod (jedná-li se o substantivum).³⁰ Poté následuje počešťování psaní (např. džem). Nakonec se slovo začne skloňovat nebo časovat a vytváří nové slovní druhy (např. basketbal – basketbalista – basketbalový).

Rychlost adaptace se různí. Některé anglicismy se adaptují téměř okamžitě, jiným trvá včleňování se do slovní zásoby déle, a existují i takové, které se nepřizpůsobí nikdy. Zda, do jaké míry a jak rychle se anglicismy adaptují, ovlivňuje kombinace nejrůznějších činitelů. Jejich výčet uvádím s pomocí odborné literatury:³¹

- **Oblast užívání, funkčnost**

Rychleji se adaptují ty anglicismy, jež se řadí k jádru slovní zásoby a jsou užívány širokým okruhem lidí (např. džus, fotbal, kečup, tramvaj). Naopak výrazy příslušející určitému vyhraněnému oboru, které nejsou tak všeobecně známé a patří spíše na periferii slovní zásoby, zůstávají dlouho nepočeštěny (např. paragliding, software, teamwork, workshop).

- **Typová vzdálenost výchozího a přijímajícího jazyka**

Na adaptaci anglicismů má negativní vliv značná typologická rozdílnost češtiny a angličtiny. Je-li však převzat anglicismus, který se formálně podobá domácím výrazům (např. flop, pivot), k adaptaci dochází rychle.

- **Stáří přejetí**

Anglické výpůjčky pohybující se v češtině delší dobu jsou obvykle v pokročilejším stadiu adaptace. Není to však pravidlem. Některé zcela nové anglicismy, zejména právě ty, jež

²⁸ Citátová slova jsou taková, která si zachovávají původní podobu a rysy jazyka, z něhož k nám přešla.

²⁹ Srov. <http://www.radio.cz/cz/clanek/31147>.

³⁰ Např. slovo session, které se vyskytuje jak v rodě mužském, tak v rodě ženském.

³¹ BOZDĚCHOVÁ, I., *Vliv angličtiny na češtinu*, s. 273; <http://www.radio.cz/cz/clanek/31147>.

se formou blíží českým typům, se přizpůsobují téměř okamžitě. Příkladem může být výraz „blob“, který se – ač zcela nový – morfologicky adaptoval prakticky ihned.

- **Typ uživatele**

Anglicismus si déle uchovává původní pravopis i výslovnost, pakliže je používán lidmi s vyšším dosaženým vzděláním.

- **Frekventovanost, ustálenost**

Čím častěji se cizí výraz užívá, tím stabilnější místo ve slovní zásobě získává a tím rychleji se také počestňuje (např. dabing, toust).

- **Slohotvorné vlastnosti**

K rychlejší adaptaci přispívá, když jsou anglicismy tzv. nosné (operativní). Znamená to, že skýtají možnost další slovtvorby (např. delete – deletovat – (vy)deletovaný).

- **Potřeba cizího pojmenování**

Když češtině chybí synonymní pojmenování pro určitou věc, sahá k přejímkám z angličtiny. Anglicismus se pak adaptuje poměrně rychle (např. bufet – snack bar, klimatizace – air-condition).

- **Konkrétnost a abstraktnost**

U slov konkrétních (např. hot dog) postupuje adaptace rychleji než u abstrakt (např. goodwill).

Názory na adaptaci anglicismů v češtině se různí.

Argumenty pro adaptaci:

- Slovo přestane působit cizorodě a nepatříčně.
- Výraz se stane srozumitelnějším a přejde do povědomí širšího okruhu uživatelů – tedy i těch, kteří jsou znevýhodněni neznalostí angličtiny.

Argumenty proti adaptaci:

- Počestněním slovo ztrácí mezinárodní charakter a identifikační funkci (zejména v oblasti odborné terminologie může být každý takovýto zásah nežádoucí).
- Do češtiny se dostávají nezvykle, někdy až expresivně působící skupiny hlásek (např. line – **lajna**, offside – **ofsajd**).
- Rychlá, neuvážená a neodborná adaptace může mít za následek, že čeština přebere různé nenáležitě prvky, špatně přeložené fráze a floskule³² (např. je to takové, jaké to je; vemte místo; mějte hezký den; je to o tom; komunikovat něco).

³² Floskule jsou bezobsažné fráze, klišé a slogany.

3.1 Zvuková a grafická adaptace

Zvuková a grafická adaptace anglicismů představuje poměrně složitý proces. V angličtině totiž panují značné rozdíly mezi mluvenou a psanou formou slova. Nastává tak problém, zda do češtiny výraz přebrat v jeho původní podobě s původní výslovností, nebo jej v některé z těchto rovin počešťovat. Anglicismů je mnoho, přesná pravidla pro formální adaptaci zatím neexistují, a proto v této oblasti vládne značná rozkolísanost. Ta se projevuje vznikem **formálních dublet**. Znamená to, že zároveň vedle sebe po určitou dobu fungují různé podoby téhož slova (např. byte – bajt; scanovat – skenovat). Časem se jedna z nich (většinou počeštěná) ustálí a prosadí se na úkor druhé. „Problém dvojího způsobu psaní je v současné době aktuální nejen u nověji přejatých lexikálních jednotek (leader/lídr, marketing/marketink, comics/komiks), ale i u řady slov existujících v jazyce již delší dobu, u nichž se počeštěná podoba prosazuje pomalu a váhavě (jazz/džez, handicap/hendikep, game/gem, toast/toust aj.).“³³

Základní způsoby formální adaptace uvádí J. Obdržálek:³⁴

1. převzetí

- a) anglické pravopisné formy s anglickou výslovností (business, hippie, show)
- b) anglické pravopisné formy s českou výslovností (radar, scanner)
- c) pravopisné formy podle chybné výslovnosti (basketbal, tramvaj)
- d) přepisem původní výslovnosti (displej, sejf)³⁵

2. **překlad** (computer – počítač, mountain bike – horské kolo, self-service – samoobsluha, skyscraper – mrakodrap)

3. **náhrada jiným slovem** (shunt – bočník)

³³ REJZEK, J., *K formální adaptaci anglicismů*, s. 28.

³⁴ Srov. BOZDĚCHOVÁ, I., *Vliv angličtiny na češtinu*, s. 274.

³⁵ S rostoucím počtem poučených uživatelů angličtiny toto často až „kuchyňské“ počešťování grafické podoby či přebírání pravopisné formy podle chybné výslovnosti mizí.

Zajímavá z hlediska formální adaptace je i problematika přípony **-ink/-ing**, kde rovněž nepanuje shoda.

- **Počestěná podoba -ink** se prosazuje u anglicismů, které v češtině fungují již delší dobu nebo které byly zprostředkovány přes jiné jazyky (např. dispečink, pudink, trénink). Vyskytuje se však i u slov novějších (např. brífink, strečink).
- **Obou variant** lze využít např. u slov doping/dopink; marketing/marketink.
- **Původní podoba s -ing** je běžná u novějších anglicismů (např. happening, skydiving, trekking, windsurfing). Objevuje se také tam, kde první část výpůjčky byla do češtiny přejata již dříve (např. dýdžejing, inženýring, sponzoring).³⁶

3.2 Morfologická adaptace

Morfologická adaptace znamená další krok k začlenění anglicismu do jazykového systému. Týká se zejména substantiv a adjektiv. Platí, že **rychleji se začnou skloňovat** ta jména, jejichž výslovnostní zakončení se podobá českým typům, a jež se tudíž dají lépe zařadit k jednotlivým domácím vzorům (např. drink). Naopak jména, která si ponechávají anglická zakončení, zůstávají dlouho nesklonná (např. derby, whisky) stejně jako slova citátová (např. action, show). Pro snadnější začlenění do tvaroslovného systému bývá někdy slovu dodána česká koncovka (např. penalty – penalta, sms – smska, vase – váza).³⁷ Nesklonné anglicismy jsou k příslušnému rodu často přiřazovány v souladu s rodem jejich českého ekvivalentu, případně v souladu s jejich přirozeným rodem (např. music/hudba – f.). U některých výrazů, jejichž zakončení je jednoznačně nepředurčuje k tomu, aby se zařadily ke konkrétnímu vzoru, dochází ke kolísání v rodě (např. image – m./f./n., esej – m./f.). „Morfologická adaptace nevyžaduje nutně adaptaci grafickou a zvukovou a naopak“³⁸ (např. slovo software se skloňuje, formálně však adaptováno není).

³⁶ Srov. NEKULA, M., *Anglicismy v češtině*, s. 269.

³⁷ Srov. REJZEK, J., *K formální adaptaci anglicismů*, s. 27.

³⁸ BOZDĚCHOVÁ, I., *Vliv angličtiny na češtinu*, s. 274.

3.3 Slohotvorná adaptace

„Slohotvorná adaptace anglicismů souvisí se stupněm jejich adaptace pravopisné, výslovnostní, popřípadě morfologické.“³⁹ Pomocí základních slohotvorných postupů, tedy derivace, kompozice a abreviace, se od anglických základů vytvářejí nové jazykové jednotky.

▪ Substantiva

„K substantivním odvozeninám patří výrazy s příponami **-ař** a **-ista** (windsurfař a windsurfista, podobně také baseballista, skateboardista, snowboardista apod.) a přechýlená substantiva s příponou **-ka** (frontmanka, pivotmanka, showmanka, sparringpartnerka, teenagerka apod.).“⁴⁰

▪ Adjektiva

Adjektiva mohou být tvořena českými příponami **-ový** (např. billboardový, snowboardový, undergroundový), **-ský/cký** (např. gentlemanský, teenagerský, skateboardářský) a **-ovaný** (např. dealovaný, hackovaný, implementovaný, handicapovaný, interviewovaný).⁴¹

▪ Verba

Derivace probíhá nejčastěji pomocí sufixu **-ovat** a dále využíváním rozličných prefixů (např. crackovat, downloadovat, nabootovat, nalogovat, seedovat, upgradovat, uploadovat, vytřejdovat, zasejvovat).

▪ Adverbia

Adverbia vznikají přidáním přípon **-ně**, **-ově** (např. backhandově, bluegrassově), **-sky/cky** (např. bloggersky, lobbyisticky) apod.

Díky angličtině se významně rozšířilo používání **internacionálních** (především latinských a řeckých) **předpon**, které se objevují v různých složeninách:

³⁹ BOZDĚCHOVÁ, I., *Vliv angličtiny na češtinu*, s. 275.

⁴⁰ SVOBODOVÁ, D., *Anglická a hybridní kompozita v současné češtině a jejich adaptace*, s.125.

⁴¹ Tamtéž, s. 125.

makro-	(makroekonomika)
mikro-	(mikrochip, mikroport, mikrovlknka)
mini-	(minibus, minibar, minigolf)
super-	(superman, superstar, supervizor)
hyper-	(hypermarket)
ultra-	(ultralight)
mega-	(megahit, megastar)
inter-	(intercontinental, internet)
extra-	(extraliga)
ex-	(ex-Beatle, exmiss)

3.4 Adaptace kompozit

Angličtina disponuje velkým množstvím složených výrazů. V české slovní zásobě se vyskytují jak původní anglická kompozita citátového charakteru, tak kompozita graficky či morfologicky adaptovaná a konečně i kompozita hybridní, jejichž jeden komponent je tvořen anglickým výrazem (v plné, popřípadě zkrácené formě) a druhý výrazem českým.⁴² „Anglická i hybridní kompozita jsou v publicistických textech užívána převážně z důvodů jazykové ekonomie či z nesnadnosti nalézt vhodný český ekvivalent.“⁴³ Z hlediska formálního přizpůsobení češtině můžeme kompozita rozdělit do následujících skupin:⁴⁴

1. Složeniny původní, pravopisně neadaptované

V češtině se objevují v nesklonné podobě, pro potřeby jazykového systému jsou však přiřazovány k jednomu či více gramatickým rodům.

- a) rod mužský (např. after-shave, joint-venture)
- b) rod ženský (např. countrymusic, power play)
- c) rod střední (např. interview, rhythm'n'blues)
- d) více gramatických rodů zároveň (např. interface – m./n., fair-play – f./n., self image – m./f./n.)

⁴² Srov. SVOBODOVÁ, D., *Anglická a hybridní kompozita v současné češtině a jejich adaptace*, s. 122.

⁴³ SVOBODOVÁ, D., *Anglicismy v českých publicistických textech – důvody a způsoby jejich užívání*, s.168.

⁴⁴ Srov. SVOBODOVÁ, D., *Anglická a hybridní kompozita v současné češtině a jejich adaptace*, s. 123.

2. Složeniny morfologicky adaptované s původním pravopisem

Skloňují se pomocí připojení českých deklinačních koncovek.

- a) rod mužský (např. artrock, grandslam, headhunter, playboy, selfmademan)
- b) rod ženský (např. fairway)
- c) více gramatických rodů zároveň (např. runway – m./f.)

3. Složeniny adaptované pravopisně i morfologicky

Oba jejich komponenty byly pravopisně adaptovány. V češtině jsou skloňovatelné (např. byznysmen, diskžokej, forhend, florbal, kreditkarta).

4. Hybridní složeniny

Pravopisná adaptace u nich proběhla jen částečně – jeden z komponentů zůstal neadaptován (např. beachvolejbal, demoverze, fitness-klub, hot-linka, servisman, setbol, skiakrobacie).

Od morfologicky adaptovaných složenin se odvozováním dají vytvořit další slova (např. bekhendově, krosčekovat, masmediální, skikrosačka, teenagerský).

Anglická kompozita mohou existovat ve **čtyřech grafických podobách**:

- Psaná bez spojovníku jako dvě samostatná slova (road movie)
- Psaná se spojovníkem (know-how)
- Psaná dohromady bez spojovníku (workshop)
- Psaná jako dvě samostatná slova spojená symbolem (cash & carry)

4 Potřebuje čeština jazykový zákon?

Pro mísení anglických slov do českých vět a spojování anglických a českých frází byl zaveden termín „makaronizace řeči“. Lze se setkat také s módnějším pojmem „čengličtina“ (Czenglish). V této souvislosti vyvstává otázka, zda příval anglicismů češtinu neničí a zda nehrozí nebezpečí, že si za několik let nebudeme vzájemně rozumět. Například Francie přijala již v roce 1994 jazykový zákon,⁴⁵ jehož prostřednictvím chtěla zamezit vzniku tzv. Franglais.⁴⁶ V tamních televizních stanicích, reklamách a v rozhlase jsou zakázána cizí slova a jejich užívání je sankcionováno peněžními pokutami a soudními procesy.⁴⁷ Některé oblíbené anglicismy byly nahrazeny oficiálními francouzskými verzemi (např. místo walkmana byl stanoven výraz baladeur, místo počítače ordinateur či místo fast foodu restauration rapide). „Takové předpisy však nezřídka míjejí podstatu věci, neboť výraz *fast food* ohrožuje francouzské kulturní tradice podstatně méně než příslušný typ stravování, u něhož by se zachováním anglického výrazu signalizoval americký import.“⁴⁸ Proti přemíře anglicismů se v posledních letech zvedla vlna odporu i v jiných státech, například v Německu.

Česká republika patří k několika posledním zemím Evropské unie, které nemají samostatný zákon na ochranu státního jazyka. Otázky používání češtiny řeší řada právních úprav obsažených v jednotlivých platných zákonech.⁴⁹ Na anglicismy ani jiné internacionalismy se však zatím žádný právní předpis nevztahuje. Z vyjádření některých renomovaných lingvistů navíc vyplývá, že čeština jazykový zákon proti cizím slovům nepotřebuje:

Karel Oliva, ředitel Ústavu pro jazyk český Akademie věd České republiky:

„Jazykový zákon je naší době nepřiměřený prostředek. Čeština není vystavena žádnému nebezpečí zániku, a není proto potřeba ji chránit pohrůžkami zákonných sankcí. Tak jako nevydáváme zákony na to, jak se mají lidé třeba oblékat, bylo by nevhodné, aby se násilně regulovalo používání jazyka.“⁵⁰

⁴⁵ Zasadil se o něj zejména tehdejší ministr kultury Jacques Toubon.

⁴⁶ Franglais = Français + Anglais (paralela s pojmem Czenglish).

⁴⁷ Srov. Url: <http://www.darius.cz/globe/glob44.html>.

⁴⁸ NEKULA, M., *Anglicismy v češtině*, s. 249.

⁴⁹ Např. ve školském zákoně, v zákoně o rozhlasovém a televizním vysílání, v zákonech o Českém rozhlase a České televizi atd.

⁵⁰ Url: http://www.lidovky.cz/o-cestinu-se-bat-nemusime-0h2-/ln-cestina.asp?c=A071105_171916_ln-cestina_fho.

Ludmila Uhlířová, Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky:

„Žádný jazyk na světě nemůže existovat bez toho, aby přejímal vlivy ze svého okolí. Podle mého názoru čeština není vlivy cizích jazyků ohrožena a žádný jazykový zákon na svoji ochranu nepotřebuje.“⁵¹

Petr Sgall, jazykovědec:

„Čeština má svou pevnou půdu pod nohama, nelze ji vnímat jako něco, co je potřeba chránit zákonem. Neohrožuje ji ani němčina jako v dobách před obrozením, ani angličtina.“⁵²

Olga Martinová, jazykovědkyně:

„Zákon by jazyková praxe stejně popřela.“⁵³

Cizí slova se do české slovní zásoby přejímala vždycky, bez ohledu na dobu a společensko-politický systém. Nenacházíme se proto v žádné výjimečné situaci. Anglické výrazy navíc zákonitě projdou procesem, kterým kdysi prošly i ostatní internacionalismy: funkční se ustálí a počeští, nepotřebné, jež se neosvědčí, postupně z jazyka vymizí.⁵⁴ Čeština a angličtina k sobě navíc mají daleko z hlediska jazykové klasifikace. Co se týče klasifikace genetické, čeština se řadí k jazykům slovanským, kdežto angličtina ke germánským. A pokud jde o klasifikaci typologickou, oba náležejí do skupiny jazyků afigujících, ovšem čeština zastupuje typ syntetický flexivní, zatímco angličtina analytický.⁵⁵ Jazykový zákon na ochranu češtiny před anglicismy tedy podle mého názoru není potřebný.

⁵¹ *Potřebuje čeština zákon proti cizím slovům?*, s. 3.

⁵² Url: <http://www.novinky.cz/clanek/28863-jazykovedec-petr-sgall-cestina-nepotrebuje-jazykovy-zakon.html>.

⁵³ *Potřebuje čeština zákon proti cizím slovům?*, s. 3.

⁵⁴ Srov. KROBOVÁ, T. *Mluvíme ještě hezky česky?*, s. 29.

⁵⁵ Jazyk samozřejmě nelze zcela bezvýhradně zařadit k jedinému typu. Platí, že jeden typ vždy převládá, avšak v různé proporcii jsou zastoupeny i rasy typů jiných.

5 Anglicismy na internetu

Internet představuje současný fenomén. Jedná se o multimédium, jež v sobě spojuje všechny výhody médií tištěných i elektronických. Neustále proto přibývá internetových periodik, a dokonce se čím dál častěji vedou diskuse o možném budoucím zániku tištěných novin. Vůbec prvním ryze internetovým deníkem (dodnes fungujícím) se v roce 1996 stal Neviditelný pes spisovatele a publicisty Ondřeje Neffa. Následovaly další servery (např. Britské listy, Louč, Česká média apod.). Potenciál internetového zpravodajství si postupně uvědomila i tištěná periodika, a tak v současnosti všechny hlavní deníky mají také svou elektronickou podobu (Právo – Novinky, Mladá fronta Dnes – iDNES.cz, Hospodářské noviny – iHNed.cz, Lidové noviny – lidovky.cz, Deníky Bohemia a Moravia – Deník.cz).⁵⁶ Internetová publicistika s sebou přináší výhody i nevýhody:

Výhody internetové publicistiky

- Možnost nepřetržité distribuce sdělení
- Rychlost, aktuálnost
- Možnost vkládat do článků video či audio soubory, animace, fotky, grafy, tabulky, schémata, odkazy atp.
- Přístupné archivy článků
- Možnost doplňování, pozměňování a rozvíjení článků ve velmi krátkých časových intervalech
- Okamžitá zpětná vazba od čtenářů v podobě diskusí pod články

Nevýhody internetové publicistiky

- Rozrůzněné, nesnadno identifikovatelné cílové skupiny příjemců
- Anonymita umožňující uveřejnění takřka jakéhokoliv obsahu (urážky, lži, vulgarismy, slovní agrese, pomluvy apod.) a s ní spojená ztížená postizitelnost autorů
- Omezená dostupnost sdělení (jen pro uživatele internetové sítě)
- Mnohdy nízká úroveň obsahu sdělení („novinářem“ se může stát takřka každý)
- Vulgarita v diskusích (nutnost jejich častého blokování)

⁵⁶ Internetovou verzí disponují samozřejmě i deníky bulvární, těmi se však tato bakalářská práce nezabývá.

Existuje poměrně velké množství odborné literatury zabývající se anglicismy v psaných a mluvených žurnalistických komunikátech. Anglicismy v článcích publikovaných na internetu však prozatím dostatečně popsány nebyly. **Důvody mohou být následující:**

- Předpoklad, že komunikáty objevující se na internetových zpravodajských serverech jsou totožné s komunikáty, které vycházejí v tištěných verzích novin (obsah je stejný, mění se pouze podoba nosiče sdělení).⁵⁷
- Neexistence pevných rámců v internetové publicistice⁵⁸ a s tím související problémy při stanovování adekvátní metodologie.

⁵⁷ Tištěný článek je však z důvodu omezené plochy novin často kratší než jeho internetová podoba. Ta může být navíc později doplňována či aktualizována. Právě v internetové verzi článku se tak mohou vyskytnout anglicismy, které se v tištěných novinách neobjeví. Internetová periodika také disponují větším počtem rubrik než periodika tištěná.

⁵⁸ Textů je mnoho, autoři dostávají velký prostor.

Analýza excerpovaného materiálu

6 Metodologické vymezení

Praktickou část bakalářské práce jsem zaměřila na komplexní rozbor anglicismů vyexcerpovaných z internetových komunikátů. Mým cílem bylo popsat jejich chování v češtině. Pro tento účel jsem si vytvořila následující kategorie:

- **Český ekvivalent** – má čeština pro anglicismus adekvátní protějšek? Nemá-li, v jakém významu se dané slovo používá?
- **Funkčnost** – jakou roli hraje anglicismus v komunikátu? Je jeho užití funkční, či nikoliv?
- **Oblast užívání** – v jakém oboru se anglicismus uplatňuje?
- **Adaptace** – začlenil se již anglicismus do českého jazykového systému? Do jaké míry u něj proběhla adaptace grafická/ morfologická/ slovtvorná?

Pro excerpici a analýzu anglicismů jsem zvolila kulturní rubriku serveru Novinky. Toto internetové periodikum jsem před ostatními upřednostnila jednak proto, že jej dlouhodobě sleduji a orientuji se v jeho struktuře,⁵⁹ a jednak také proto, že má přehledné archivy článků, které na rozdíl od jiných serverů sahají až do roku 2002. Zaměření na rubriku Kultura je dáno mým zájmem o kulturní dění – zejména o hudbu, literaturu a film.

Anglicismy jsem na Novinkách sledovala vždy v týdnu od 10. do 16. listopadu,⁶⁰ a to v letech 2003, 2005 a 2007. Komunikáty, které byly v uvedených letech vydány, až na výjimky⁶¹ nepokrývaly stejné události.⁶² Pozornost jsem věnovala pouze hlavnímu oddílu kulturní rubriky; dílčí podrubriky (speciály vytvořené k aktuální události, jež právě hýbe „kulturní veřejností“⁶³) jsem ponechala stranou. Zohlednila jsem všechny

⁵⁹ Jako abonent Práva mám rovněž možnost srovnání obou verzí – jak tištěné, tak elektronické.

⁶⁰ Týden byl vybrán náhodně.

⁶¹ Např. Filmový festival v Chotěbuzi či předávání Ceny Jindřicha Chalupeckého.

⁶² Pro tuto bakalářskou práci to není podstatné. Zaměřuje se na rozbor anglicismů; nezabývá se srovnáváním jejich výskytu v konkrétních článcích v jednotlivých letech.

⁶³ Jako je např. MFF Karlovy Vary, Oscarový ceremoniál apod.

komunikáty až na rozhovory s celebritami a články přinášející jejich tipy na to, co je v poslední době zaujalo v kultuře.⁶⁴

Nutnost zúžení tématu a omezený prostor nedovolily pracovat se všemi anglickými přejímkami, které se v textech vyskytly. Proto jsem pro účely analýzy za anglicismy považovala jen takové výpůjčky, které jsou aktuální, u nás ještě zcela nezdомácněly, které si (alespoň částečně) zachovávají původní pravopis či jsou uživateli v určitém ohledu pociťovány jako cizí. Pracovala jsem pouze s výrazy pocházejícími přímo z angličtiny.⁶⁵ Slova, jež k nám sice přes angličtinu pronikla, ale původ mají v jiných jazycích, za anglicismy nepovažuji. Vlastní jména a jejich odvozeniny (např. potterovský, PEN klub, socha Potatomana, cena Grammy apod.) jsem nezohledňovala.

⁶⁴ Účelem práce je sledovat produkci anglicismů ze strany novinářů, ne ze strany v.i.p. osobností.

⁶⁵ Veškeré vyexcerpované anglicismy jsem konfrontovala s etymologickým slovníkem.

7 Anglicismy v roce 2003

Pro analýzu anglicismů byl zvolen týden od pondělí 10. listopadu do neděle 16. listopadu 2003. V daném časovém rozpětí se v rubrice Kultura v celkem 38 článcích objevilo 89 anglicismů. Některá slova se však opakovala, a tak bylo různorodých anglicismů v textech jen 56. Rozvrstvení výpůjček nebylo rovnoměrné. Více než jeden anglicismus byl obsažen ve čtrnácti komunikátech (např. článek „Vánoce zvěstují hudební kompilace“, ve kterém se vyskytly výpůjčky *new age*, *pop music*, *rocková*, *singl* apod.); po jednom anglicismu bylo zaznamenáno ve třech článcích. V jedenadvaceti komunikátech – tedy v převážné většině – však nefiguroval anglicismus žádný. Tyto rozdíly mohou souviset jednak s individuálním vztahem autorů k užívání cizích slov a jednak s tématem článku (např. v komunikátu „Herec Jiří Vala prohrál boj s rakovinou“ lze jen těžko hledat důvod k užití anglické výpůjčky). Průměrně (i se zohledněním opakujících se přejímek) vycházelo na článek 2,31 anglicismu.

7.1 Četnost anglicismů

Nejčastěji užívaným anglicismem byl *rock* a výrazy z něj utvořené. V článcích se objevil 12x, a to v podobách: *rock* – *rocková* – *rockovější* – *hardrockeři* – *hardrockové*. Přestože je *rock* poměrně starou výpůjčkou, je mu věnována pozornost, neboť si zachovává původní grafickou podobu.⁶⁶ Jedná se o termín označující hudební styl, a proto v češtině nikdy nevznikla potřeba hledat pro něj český ekvivalent.

Druhým nejčastěji se opakujícím anglicismem byl *hit* a jeho odvozeniny. V komunikátech byl nalezen celkem 9x. Výraz *hit* by se dal nahradit jednoslovným ekvivalentem **šlágr**, případně slovním spojením **populární píseň**. Šlágr se však už řadí mezi pojmenování zastaralá a populární píseň zase nevystihuje zcela přesně povahu slova *hit*.⁶⁷ Mezi výpůjčky, které se vyskytly více než jednou, patřil např. také *blues*, *pop*, *trash*

⁶⁶ Počeštění pravopisu by bylo naprosto nevhodné, neboť by tak výraz získal podobu „rok“ a mohl by být zaměňován s českým slovem rok (časový úsek 12 měsíců).

⁶⁷ *Hit* v překladu znamená trefa, úspěch, výhra nebo také (jedná-li se o sloveso *to hit*) udeřit, zasáhnout. Odtud lze vyvodit i onen významový odstín. *Hit* je mnohem úspěšnější než populární píseň. Je to skladba, která je aktuální, „strefuje se“ do vkusu posluchače, „zasáhne“ jej.

apod. Pouze po jednom výskytu bylo naopak zaznamenáno např. u slov *billboard*, *casting*, *new age* nebo *singl*.

V článcích byla nalezena slova složená (např. *happyendový*, *jazzman*, *lovestory*) a také zkratky (*CD*, *DJing*, *RPG*).

7.2 Český ekvivalent

U všech excerpt byla sledována (ne)existence českého ekvivalentu. Z výzkumu vyplynulo, že z 56 anglicismů **by se dalo nahradit** 16 z nich. Uvádím několik příkladů:

Novinky, 11. 11. 2003, článek Coelho koketoval v Jedenácti minutách s červenou knihovnou

„Ve srovnání s jiným, devět let starým Coelhoým milostným příběhem ‘U řeky Piedra jsem usedla a plakala’ o lidech, jejichž lásku kříží jejich víra a zkušenosti, není Jedenáct minut víc než barvotiskovou *lovestory*.“

Anglicismus *lovestory* lze nahradit českým slovním spojením **milostný příběh**.

Novinky, 11. 11. 2003, článek Po propuštění z nemocnice plánuje Karel Svoboda koncert

„Teď bude odpočívat, aby byl příští týden *fit*.“

Být *fit* se dá česky říct jako **být zdrav** nebo **být v pořádku**.

Novinky, 12. 11. 2003, článek FFFILM o rybách a vášni

„DreamWorks po svém neúspěšném Sindibádovi prohlásili, že dále budou animovat pouze počítačem (tady je skvělá ukázka ze Shreka 2 a tady je info o opravdu úžasném *castingu* pro Shark Tale).“

Českým protějškem *castingu* je **konkurz** nebo **výběrové řízení**.

38 anglicismů **český ekvivalent nemělo**. Jednalo se zejména o termíny z oblasti hudby, které se ujaly v původní podobě (např. *heavy metal*, *hip hop*, *funk*, *trash*), ale i o slova z jiných odvětví. Pro ilustraci uvádím dva příklady:

Novinky, 12. 11. 2003, článek Intimní zpověď Fridy Kahlo: film je fikce

„Což platí nejen v Čechách: když Mexičané před 25 lety zapůjčili do západní Evropy putovní výstavu pokladů svého umění 20. století (Imagen de México), dostala se Frida na obálku katalogu i na *billboardy*.“

Pro anglicismus *billboard* neexistuje výstižný český ekvivalent. Slovní spojení reklamní plocha, které by se mohlo nabízet, není přesné, neboť reklamní plocha může být např. na autě, v tramvaji, ve výloze, na domech apod., zatímco *billboard* je specifická reklamní plocha s konkrétními parametry.⁶⁸

Novinky, 13. 11. 2003, článek P.O.D. mají šanci přežít

„Typické atributy žánru na něm sice nechybějí, v tvrdších skladbách, jako je třeba hned úvodní Wildfire, sice sází čtveřice ze San Diega na kombinaci důrazných *riffů* zkreslených kytar a výrazných refrénů, ale nevyhýbá se ani jemnějším lyrickým pasážím, které v Find My Way dobře kontrastují s hutným valivým *soundem* kytar.“

Zatímco výraz *sound* by se v této větě dal bez potíží nahradit českým ekvivalentem **zvuk**, slovo *riff* protějšek nemá, a pro vysvětlení jeho významu je tak nutno použít překladový slovník. Ten říká, že *riff* je rytmická jazzová figura, tzv. „vlnka“.

Dva anglicismy byly hlediska existence českého ekvivalentu **poněkud problematické**:

Novinky, 12. 11. 2003, článek Vánoce zvěstují hudební kompilace

„Psychedeličtí hardrockeři Monster Magnet zařadili ke Greatest Hits ještě bonusový disk s raritami, b-stranami *singlů* a videem.“

Pro slovo *singl* se dnes sice běžně používá ekvivalent **píseň** či **skladba z alba**,⁶⁹ není však přesný. *Singl* totiž nemusí být součástí alba, ale může vyjít na samostatném hudebním nosiči jako „vlajková píseň“ interpreta. Dříve vycházely *singly* na gramofonových deskách (na každé straně gramodesky jeden). A právě v tomto významu je anglicismus v uvedené větě použit.

⁶⁸ Např. *billboardy* podél dálnic, předvolební *billboardy* apod.

⁶⁹ Přičemž se míní skladba, která momentálně běží v éteru.

Novinky, 16. 11. 2003, článek Kabát: Hodláme přibrzdit

„Mluvili jsme o tom a z toho *boomu* kolem kapely chceme slevit.“

Pro anglicismus *boom* existuje ekvivalent **rozmach**, **rozkvět** nebo **náhlý vzestup**. V této větě je však boom použit ve zcela jiném významu, a to jako „chaos, kolotoč či neustálé dění“.

7.3 Funkčnost užívání

Hodnotit, zda je užití anglicismu ve větě funkční, není snadné. Každý autor je individualita, a tak za zařazením jednoho a téhož anglicismu může stát různá motivace, kterou nelze jednoduše vysledovat. Stejně tak představuje individualitu každý čtenář. To, jak bude anglicismus v textu vnímat a jestli mu porozumí, záleží mj. na jeho věku, vzdělání, jazykové vybavenosti, zájmu o danou tematiku apod.

Funkční užití anglicismů:

Novinky, 11. 11. 2003, článek Pistolníci opanovali Stavovské divadlo

„Choreografové David Stránský a Tomáš Rychetský se zhostili se ctí nesnadného úkolu vystavět ryze pohybovými prostředky groteskní příběh z pistolnického *saloonu*.“

Slovo *saloon* je ve větě funkční. Jednak nemá český ekvivalent a jednak je výstižné. Příjemci se ihned vybaví prostředí hospody na Divokém západě, kam se vcházelo typickými dřevěnými „létacími dveřmi“.

Novinky, 13. 11. 2003, článek Ypsilonka chystá revoluci

„Pražské Studio Ypsilon chystá jednodenní festival takzvané *cute dramatiky*, která je prý odezvou a reakcí na *vlnu coolness*. S podtitulem Revoluce v divadle se bude konat v pondělí 17. listopadu. Neznámý termín prý poprvé použil člen pražského kroužku diskvalifikovaných teatrologů Petr Vršek pod vlivem pobytu v anglicky mluvících zemích: "Všechno tam bylo *kjút* – kytky, psi, kočky a hlavně děti." Anglické slovo *cute* znamená roztomilý, rozkošný nebo sladký, zatímco *cool* se dá přeložit jako skvělý, ale také jako chladný, děsivý, smutný, krutý nebo odporný. *Cute dramatika* vznikla jako odpověď na *cool dramatu*, která na jevišti přináší příběhy plné násilí, drog a sexu

bez lásky, neohlížející se na společenská tabu. *Cute dramatika* se prý také nevyhýbá žádným tématům, ale rozhodující je pro ni pozitivní dopad na diváka.“

Mezi funkčním a nefunkčním užitím anglicismů stojí někdy jen tenká hranice. Hned v první větě článku se objevují dva nezvyklé anglicismy, jejichž význam by si čtenář jen těžko uměl sám dovodit. Autor však správně usoudil, že je zde zapotřebí přidat doplňující komentář. Anglická slova *cute* a *cool* nejprve přeložil a pak navíc zvláštní slovní spojení „*cute* a *cool dramatika*“ vysvětlil, aby si je čtenář nevyložil mylně. Docílil tak toho, že anglicismy ve větě přesně plní svou funkci.

Novinky, 14. 11. 2003, článek Šumperk patří blues

„Přestože *blues* jsou věrní, je jejich hudba stylovou směsí obohacenou o *soul* a *reagge*, jemuž se Donald věnoval v 70. letech.“

Všechny anglicismy ve větě označují názvy poměrně známých hudebních stylů, z nichž každý má své specifické prvky. Jde o termíny, které se nedají nahradit.

Nefunkční užití anglicismů:

V člancích z roku 2003 často figurovaly méně užívané anglicismy, pro širší okruh čtenářů nesrozumitelné. Autor mohl v těchto případech použít český ekvivalent nebo slovo alespoň vysvětlit v infoboxu:

Novinky, 12. 11. 2003, článek FFFILM o rybách a vášni

„Jenom snad *update* té záležitosti ‘Pixar a Disney’.“

Ukázka zbytečného užití anglicismu. Pro *update* existuje náhražka v podobě výrazu **aktualizace**, který by byl pro čtenáře jistě mnohem přijatelnější. Autor však zřejmě chtěl působit „světově“. *Update* je navíc termín z počítačové oblasti, který si autor „vypůjčil“ a determinologizoval jej.

Novinky, 13. 11. 2003, článek P.O.D. mají šanci přežít

„Oproti řadě svých konkurentů měli P.O.D. jednu výhodu – stylový záběr čtveřice byl přece jen širší, nepředstavovali jen další generaci *crossoveru*, spojující odsekávané *hard core* s valivým *thrashem* a *rapovým* poštěkáváním zpěváků, které okořenila trochou *hip hopového DJingu* a špetkou industriální elektroniky.“

Uvedená věta je anglicismy přeplněná. Ukazuje na autorovu zálibu v cizích slovech a nejspíš také na jeho snahu předvést se. První problém nastává už se slovem *crossover*. Slovník neologizmů jej popisuje jako „propojování, mísení různých hudebních žánrů; takový druh hudby“.⁷⁰ Podle překladového slovníku znamená *crossover* mj. přechod. Není tedy zřejmé, v jakém významu autor výraz mínil použít. Ve slovních spojeních *odsekávané hard core*, *valivý thrash* a *rapové pošťkávání zpěváků* se autor pokoušel o aktualizaci, bohužel na úkor srozumitelnosti. Nejasné je rovněž vágní spojení *hip hopový DJing*.

Novinky, 14. 11. 2003, článek Za Radiohead do berlínského podzemí

„Do berlínského vystoupení vměstnala snad vše: místy až hendrixovsky divoké drásání kytar, prostou písňovou melancholii i futuristické hrátky se *samplováním* v reálném čase a elektronickými efekty.“

Anglicismus *samplování* nemá český ekvivalent. Podle Slovníku neologizmů jde o „záznam zvuku v digitální formě a jeho reprodukci v modifikované podobě“.⁷¹ Ani toto vysvětlení však mnoho neobjasňuje. Anglicismus snižuje srozumitelnost výpovědi, je ve větě zcela nefunkční.

7.4 Oblast užívání

Mezi sledovanými šestapadesáti anglicismy dominovaly **výrazy z oblasti hudby**.⁷² Těch se v člancích objevilo 35: např. *bluesový*, *CD*, *funk*, *hardrockeři*, *heavy metal*, *hity*, *jazz*, *new age*, *nu-metal*, *pop*, *rockové*, *singl*, *song*, *trashové*.

Tři anglicismy spadaly do **oblasti počítačů a internetu** (*online diskuse*, *RPG mlátička*,⁷³ *update*), stejný počet výrazů označoval **osoby** (*gay*, *lady*, *teenageři*). Dva anglicismy patřily do **filmové sféry** (*casting*, *dabing*), dva do **sféry literární** (*happyendový*, *lovestory*). V komunikátech se vyskytly také **konverzační obraty**: (být) *fit*, *cool*, *cute*.

⁷⁰ MARTINCOVÁ, O. a kol., *Slovník neologizmů 2*, s. 73.

⁷¹ MARTINCOVÁ, O. a kol., *Slovník neologizmů*, s. 260.

⁷² Některé anglicismy by se daly zařadit do více oblastí zároveň. Aby bylo zabráněno opakování, jsou uvedeny vždy jen v jedné vybrané kategorii.

⁷³ Zkratka *RPG* označuje anglická slova *Role playing game*, která bývají do češtiny překládána jako „hra na hrdiny“. *RPG mlátička* je expresivní označení pro bojovou počítačovou hru nebo videohru založenou právě na „hraní si na hrdiny“.

7.5 Adaptace

Adaptace anglicismů byla sledována v rovině grafické, morfologické a slovotvorné.

7.5.1 Grafická adaptace

Texty obsahovaly jen 2 anglicismy s počestěným pravopisem (*dabing, singl*). Ostatních čtyřiapadesát anglických výpůjček si zachovalo původní grafickou podobu (např. *billboard, riff, saloon, thriller*). Objevily se však tři případy, kdy autor v anglickém pravopisu slova udělal chybu:

Novinky, 13. 11. 2003, článek P.O.D. mají šanci přežít

„Oproti řadě svých konkurentů měli P.O.D. jednu výhodu – stylový záběr čtveřice byl přece jen širší, nepředstavovali jen další generaci crossoveru, spojující odsekávané *hard core* s valivým *thrashem* a rapovým pošťkáváním zpěváků, které okořenila trochou hip hopového DJingu a špetkou industriální elektroniky.“

Tato věta již byla rozebírána výše z hlediska funkčnosti (či spíše nefunkčnosti) anglicismů. Nejen že si v nich autor přehnaně „libuje“, ale navíc je neumí správně napsat. Výraz *hardcore* chybně rozděluje a výraz *trash* uvádí v nesprávné podobě *thrash*.

Novinky, 14. 11. 2003, článek Šumperk patří blues

„Přestože blues jsou věrní, je jejich hudba stylovou směsí obohacenou o soul a *reagge*, jemuž se Donald věnoval v 70. letech.“

Uvedená grafická podoba „*reagge*“ není přípustná. Autor písmeno „a“ vložil ve slově na nesprávné místo.⁷⁴

7.5.2 Morfologická adaptace

Morfologická adaptace byla zkoumána u 44 anglicismů.⁷⁵ V 36 případech se jednalo o substantiva. U většiny z nich se již ustálilo zařazení ke gramatickému rodu.

⁷⁴ Správně *reggae*.

⁷⁵ Ostatní se v textech objevily již jako slovotvorné odvozeniny (např. *bluesový, happyendový, rockový*).

Převažoval rod mužský, což souvisí se zakončením slov na souhlásku (např. *billboard*, *pop*, *thriller*). Rozkolísanost při určování rodu panovala u následujících dvou substantiv:

Novinky, 11. 11. 2003, článek Coelho koketoval v Jedenácti minutách s červenou knihovnou

„Ve srovnání s jiným, devět let starým Coelhoým milostným příběhem ‘U řeky Piedra jsem usedla a plakala’ o lidech, jejichž lásku kříží jejich víra a zkušenosti, není Jedenáct minut víc než barvotiskovou *lovestory*.“

Lovestory je anglicismus zařaditelný hned ke dvěma rodům – rodu střednímu a ženskému. V tomto článku se autor přiklonil k rodu ženskému (barvotisková *lovestory*).

Novinky, 12. 11. 2003, článek Vánoce zvěstují hudební kompilace

„Výběrem se připomenul také Sagvan Tofi, český věrozvěst syntezátorové *new age* Richard Pachman a už neexistující dívčí rocková skupina Zuby nehty.“

Kdyby nebyl anglicismus *new age* uveden v kontextu věty, bylo by obtížné zařadit jej ke konkrétnímu rodu. Autor jej přiřadil k rodu ženskému (syntezátorová *new age*).

V komunikátech se objevilo několik anglicismů ve **funkci nesklonných atributů** (např. „*cool*“ filmové postupy, *online* diskuse, *RPG* mlátička, vlna *coolness*).

7.5.3 Slovtvorná adaptace

Dvanáct ze šestapadesáti výrazů bylo utvořeno slovtvornými postupy od anglických základů. Jednalo se o substantiva *DJing*, *hardrockeři*, *samplování* a adjektiva *bluesový*, *happyendový*, *hardrockový*, *hip hopový*, *nu-metalový*, *popový*, *rapový*, *rockový* a *trashový*.

Celkem 38 anglicismů umožňovalo dále vytvářet slova nová (např. *billboard* → *billboardový*, *teenager* → *teenagerský*, *bluesový* → *bluesově*). Možnost další slovtvorby neposkytovaly např. výrazy *cool*, *lovestory*, *pop music* atp.

8 Anglicismy v roce 2005

Analýza anglicismů proběhla na pětatřiceti komunikátech, a to od čtvrtka 10. listopadu do středy 16. listopadu 2005. V archivu kulturní rubriky však zcela scházely články z 12. a 13. listopadu. I z tohoto důvodu bylo dohromady nalezeno jen 78 anglických výpůjček. Různých anglicismů se pak vyskytlo pouhých šestačtyřicet. V šesti komunikátech bylo zaznamenáno po jednom anglicismu, ve třinácti člancích se objevil více než jeden, v šestnácti textech nefiguroval anglicismus žádný. Se započítáním všech výpůjček činil průměr 2,23 anglicismu na článek.

8.1 Četnost anglicismů

Nejpočetněji zastoupeno bylo poněkud překvapivě slovo *zombie* (případně jeho česká podoba *zombiové*). Jednalo se však o náhodu, neboť všech devět jeho výskytů bylo zaznamenáno v rámci jediného článku (Šíleně nemrtvý FFFILM, Novinky, 16. 11. 2005). Ukazuje to na malou invenci autora.

Druhým nejfrekventovanějším anglicismem, jehož užívání bylo rozloženo již po celé ploše článků, byl *rock* a slova z něj utvořená (*rockový – rocker – poprockový*). V textech se objevil 7x. Následovaly výrazy *teleshopping* a *DVD* se shodným počtem pěti výskytů. Opakovaly se také anglicismy *thriller*, *reggae* (4x) nebo *hit* (3x). Pouze jednou se v komunikátech vyskytly např. anglicismy *hobby*, *party* či *singl*.

Texty obsahovaly několik složenin (např. *bestseller*, *poprocková*, *superstars*, *teleshopping*), ale pouze jednou zkratku (*DVD*).

8.2 Český ekvivalent

Čtrnáct ze 46 anglicismů bylo **nahraditelných českým ekvivalentem**. Uvádím několik příkladů:

Novinky, 14. 11. 2005, článek Liternetur@: Bez konce láska je!

„Letos opět bohatší program začal ale v Olomouci už včera vystoupením *performera* Nicholase Makohy z Londýna.“

Poněkud zbytečně užitý módní anglicismus *performer* by se dal nahradit českým slovem **umělec** či **účinkující**.

Novinky, 14. 11. 2005, článek Jak Madonna šťastně uprosila Abbu

„Album je taneční *party* utkaná z hudebních postupů osmdesátých let a těžící ze všech klišé, které styl vytvořil a které jej později hubily.“

Českým ekvivalentem pro *party* je **večírek**. Do uvedené věty by se rovněž hodil expresivní výraz **mejdan**.

Novinky, 16. 11. 2005, článek Jesus Christ Superstar: Tvá hvězda, tvá oběť, sláva jí

„*Sukces* sklízel za part Jidáše Petr Gazdík, a nikdo na scéně se nevyrovná expresivnímu pojetí této role Jánem Jackuliakem, i když na premiéře vykazoval hlasovou indispozici...“

Pro slovo *sukces* existuje český ekvivalent v podobě výrazu **úspěch**.

Dvaatřicet anglicismů **český protějšek nemělo:**

Novinky, 10. 11. 2005, článek České filmy by mohl financovat i teleshopping

„Až stovky miliónů by mohly proudit z TV reklamy a *teleshoppingu*.“

Teleshopping je „televizní služba zprostředkovávající nabídku a prodej zboží ap.“.⁷⁶ Zjednodušeně řečeno se jedná o nákup prostřednictvím televizní obrazovky.

Novinky, 11. 11. 2005, článek Liv Ullmannová o alkoholu a slavných mužích

„Sklenička vodky občas dodala kuráž a dvě skleničky *whisky* zase ve chvílích, kdy bylo třeba, přispěly k zapomnění.“

Anglicismus *whisky* má identifikační funkci – označuje specifický druh lihoviny. Náhrada českým výrazem by byla zbytečná.

Novinky, 10. 11. 2005, článek Finalisté Ceny Jindřicha Chaloupeckého vystavují v Praze

„Malby připomenou *booklety* hudebních alb i knižní přebaly.“

⁷⁶ MARTINCOVÁ, O. a kol., *Slovník neologizmů*, s. 299.

Čeština pro výraz *booklet* výstižný ekvivalent nemá. Ve Slovníku neologizmů je slovo vysvětleno jako „brožura s informacemi o hudební nahrávce, interpretovi aj. přikládána ke kazetě, kompaktnímu disku ap.“.⁷⁷

8.3 Funkčnost užívání

Pro ilustraci předkládám několik případů funkčního i nefunkčního užití anglicismů.

Funkční užití anglicismů:

Novinky, 14. 11. 2005, článek Hezké chvílky Věry Chytilové

„Mám psychologii jako *hobby*, už patnáct let působím jako pedagog a to má hodně společného.“

Hobby slouží jako synonymum pro slovo koníček, záliba.

Novinky, 16. 11. 2005, článek Šíleně nemrtvý FFFILM

„Od té doby natočil několik pokračování svého legendárního (laciného, černobílého) filmu, která se našim kinům vyhnula (viděli jsme pouze jejich různé odvary, případně *remaky* – viz *Země mrtvých*).“

Remake je funkční z důvodu jazykové ekonomie. Nahrazuje to, co by čeština musela zdoluhavě opisovat jakožto „nové natočení staršího úspěšného filmu“.⁷⁸

Nefunkční užití anglicismů:

Novinky, 16. 11. 2005, článek Jesus Christ Superstar: Tvá hvězda, tvá oběť, sláva jí

„Nasadím-li nejpřísnější možnou kritickou ‘*ajsmasku*’, mohu vytknout jen zbytečně doslovnou scénu Jidášovy sebevraždy.“

Výraz ‘*ajsmaska*’ byl možná použit za účelem pobavit. Zřejmě jen málokterý příjemce však pochopil jeho význam. ‘*Ajmaskou*’ byla míněna ‘*ice maska*’, což přeneseně

⁷⁷ MARTINCOVÁ, O. a kol., *Slovník neologizmů*, s. 48.

⁷⁸ Tamtéž, s. 247.

znamená **ledová tvář** či **výraz bez emocí**.⁷⁹ Kdyby byla zachována původní grafická podoba, jednalo by se o povedenou aktualizaci. Doslovným přepisem výslovnosti však přejímka (které je navíc nesmyslně psána dohromady) získala komický rozměr. Ve větě je zcela nefunkční.

Novinky, 16. 11. 2005, článek Šíleně nemrtvý FFFILM

„Film je podstatně dražší a jsou v něm větší hvězdy v čele s Jodií Fosterovou. Ta hraje leteckou inženýrku, která se svou malou dcerou letí z Berlína do New Yorku, kde má být pohřben její manžel (ten spáchal nedávno sebevraždu a jeho rakev je v nákladovém prostoru letadla). Následují mírné *spoilery*, které jsou ale naplno odhaleny už v *trailerech*.“

Anglicismus *spoiler* v překladu znamená „kazisvět“ či „přítlačné křídlo“ (automobilu, letadla ap.). *Trailer* je „upoutávka na film, počítačovou hru ap., využívající zejména efektně sestříhaných záběrů z filmu, ukázek ze hry ap.“.⁸⁰ Ani toto vysvětlení, ani zasazení věty do širšího kontextu však čtenáři neobjasní, co chtěl autor vlastně vyjádřit. Přeložena do „češtiny“ by věta vypadala asi takto: Indicie k rozuzlení zápletky jsou divákům odhalovány už v upoutávkách na film.

Novinky, 16. 11. 2005, článek Šíleně nemrtvý FFFILM

„K tomu si přidejte ještě občasné *cool* hlášky a velmi zábavného Dennise Hoppera, který hraje nejvyššího šéfa mrakodrapu roztomile civilně.“

Zatímco ve slovním spojení *cool dramatika* byl anglicismus *cool* funkční, neboť tvořil součást názvu, v tomto případě se jedná o pouhou módní přejímku, která je navíc v současnosti velmi nadužívaná. *Cool* nahrazuje „zastaralejší“ hodnotící výraz *super*.

Sporné případy:

Novinky, 14. 11. 2005, článek Liternetur@: Bez konce láska je!

„Podrobnosti *vyklikáte* na www.volny.cz/denpoezie.“

⁷⁹ *Ice* = led.

⁸⁰ MARTINCOVÁ, O. a kol., *Slovník neologizmů 2*, s. 479.

Pod heslem *vyklikat* uvádí Slovník neologizmů vysvětlení „klikáním něčeho dosáhnout, něco získat“.⁸¹ Věta tedy znamená, že čtenář podrobnosti zjistí, když si prohlédne internetovou stránku www.volny.cz/denpoezie. *Vyklikat* je vtipně znějící anglicismus, který autor použil, aby větu ozvláštnil. Pro všechny příjemce však toto slovo nemusí být srozumitelné.

8.4 Oblast užívání

Většina vyexcerpovaných anglicismů (21) pocházela z **hudební oblasti**.⁸² Jednalo se např. o výrazy *bluesový, dýdžejka, free jazzový, hity, poprockový, rocker, ska rytmy, songy*. Pět anglicismů spadalo do oblasti **filmu a televize** (*performer, remake, show, spoiler, trailer*), tři výpůjčky se daly zařadit do **sféry literární** (*bestseller, komiks, thriller*). Objevily se také výrazy z oblasti **počítačů a internetu** (*server, vyklikat, webový*).

8.5 Adaptace

Adaptace anglicismů byla sledována v rovině grafické, morfologické a slovtvorné.

8.5.1 Grafická adaptace

V komunikátech převažovaly anglicismy uchovávací si původní grafickou podobu. Bylo jich celkem 39 (např. *booklet, boom, comeback, hardcore, rocker, show, teleshopping*). Pouze u sedmi anglicismů byl zaznamenán počestěný pravopis (*ajsmaska, dýdžejka, komiks, singl, sukces, vyklikat, whisky*).

⁸¹ MARTINCOVÁ, O. a kol., *Slovník neologizmů 2*, s. 527.

⁸² Některé anglicismy by se daly zařadit do více oblastí zároveň. Aby bylo zabráněno opakování, jsou uvedeny vždy jen v jedné vybrané kategorii.

8.5.2 Morfologická adaptace

Morfologická adaptace byla sledována u 35 z šestačtyřiceti anglicismů.⁸³ Převažovala substantiva, kterých se v komunikátech vyskytlo celkem 29. U všech kromě jediného se již ustálilo přiřazování k rodu (dominoval rod mužský):

Novinky, 16. 11. 2005, článek Jesus Christ Superstar: Tvá hvězda, tvá oběť, sláva jí
„Podobně je v Praze uhňahňáno devadesát procent do světa zcela nepřenositelné komerční muzikálové produkce, sázející ne na kvalitu, ale jen na stále stejné ‘*superstars*’ naší kotliny.“

U anglicismu *superstar* Slovník neologizmů připouští pouze existenci rodu ženského.⁸⁴ V češtině se však tento výraz občas objevuje také v rodě mužském.⁸⁵

V komunikátech se vyskytly rovněž anglicismy ve **funkci nesklonných atributů** (např. *cool* název, *ska* rytmy, *zombie* nákaza).

8.5.3 Slovtvorná adaptace

Jedenáct výrazů ze šestačtyřiceti bylo utvořeno slohotvornými postupy od anglických základů. Jednalo se o podstatná jména *aismaska*, *dýdžejka*, *zombiové*, přídavná jména *bluesový*, *free jazzový*, *jazzový*, *popový*, *poprockový*, *rockový*, *webový* a sloveso *vyklikat*.

Možnost další slovtvorby poskytovalo 29 anglicismů (např. *jazzový* → *jazzově*, *rock* → *rockový*, *show* → *showman*), zatímco 17 anglických výpůjček bylo neslovtvorných (např. *hobby*, *ska*, *sukces*).

⁸³ Ostatní se v textech objevily již jako slovtvorné odvozeniny (např. *jazzový*, *rockový*, *zombiové*).

⁸⁴ Srov. MARTINCOVÁ, O. a kol., *Slovník neologizmů*, s. 289.

⁸⁵ Např. „rozhovor s čerstvým *superstarem* Zbyňkem Drdou“, „zeptali jsme se *superstara* Vlasty Horvátha“ apod.

9 Anglicismy v roce 2007

K analýze anglicismů byl vybrán týden od soboty 10. listopadu do pátku 16. listopadu 2007. V tomto období figurovalo v 50 zkoumaných článcích kulturní rubriky 88 různých anglicismů. Se zohledněním opakujících se výpůjček jich bylo dohromady 134. Více než jeden anglicismus se objevil ve dvaadvaceti komunikátech, po jednom anglicismu bylo zaznamenáno v jedenácti článcích, v sedmnácti komunikátech nebyl nalezen žádný. Průměrně na článek připadalo 2,68 anglicismu.

9.1 Četnost anglicismů

Nejpoužívanějším anglicismem byl *blues* a slova z něj utvořená. Celkem se v článcích vyskytl 10x, a to v podobách: *blues – bluesový – bluesman – bluesrock – blues boy*. Výraz *blues* patří mezi poměrně staré výpůjčky.⁸⁶ Je zajímavý z hlediska etymologického – vznikl zkrácením slovního spojení *blue devils* (v překladu modří démoni), což je metaforický název pro depresi či melancholii.⁸⁷ *Blues* nelze nahradit českým ekvivalentem.

Druhým nejpoužívanějším výrazem byla anglická zkratka *DVD*, která byla napočítána 9x. Zkracuje výrazy *Digital Video Disc* (počeštěně digitální videodisk). Nebývalý rozvoj nových technologií způsobil, že ačkoliv ještě před deseti lety bylo *DVD* téměř neznámé, dnes jde o mezinárodně uznávaný termín, který bezvýhradně přebrala také čeština.

8x se v textech objevil anglicismus *rock* a slova z něj vytvořená (*rock – rockové – soft-rocker – folk-rocker*). Anglicismy *hit* a *pop* (a jejich odvozeniny) v článcích figurovaly 7x.

Na opačné straně stojí anglicismy, u nichž bylo zaznamenáno pouze po jednom výskytu. Jedná se například o substantiva: *dabing, frontman, chillout, performance, show*.

V textech se vyskytla anglická kompozita (např. *bestseller, bluesman, bluesrock, diskopunk, jazzman*). Objevily se také čtyři zkratky: *CD, DJ, DVD* a *EP*.

⁸⁶ V češtině se používal už koncem padesátých a začátkem šedesátých let – viz píseň Suchého a Šlitra *Blues pro tebe* či báseň Václava Hraběte *Reduta blues*.

⁸⁷ Srov. REJZEK, J., *Český etymologický slovník*, s. 83.

9.2 Český ekvivalent

Z 88 sledovaných anglicismů **existoval český ekvivalent** pro 23 z nich. Uvádím několik příkladů:

Novinky, 10. 11. 2007, článek Vratné lahve vyhrály cenu diváků na festivalu v Chotěbuzi
„Český *kinohit* Vratné lahve od oscarového režiséra Jana Svěráka v sobotu získal cenu diváků na letošním 17. ročníku filmového festivalu ve východoněmecké Chotěbuzi.“
Výraz *kinohit* má ekvivalent v podobě slovního spojení **filmový trhák**.

Novinky, 10. 11. 2007, článek EU ve spolupráci s MTV pořádá výtvarnou soutěž
„O podporu se postará hudební televize MTV, která do svého vysílání zařadila *šot* o rovnosti a boji proti diskriminaci.“
Místo anglicismu *šot* by se dalo použít slovní spojení **krátký snímek**.

Novinky, 16. 11. 2007, článek Oblečte si Šortky III.
„Zástupci znepřátelených národů se tu utkají v litém zápase dvou *fast foodů*.“
Známy a využívané české ekvivalenty pro *fast food* zní **rychlé občerstvení**, případně **restaurace rychlého občerstvení**.

Většina vyexcerpovaných anglicismů (61) však byla **českým slovem nenahraditelná**. Jednalo se především o názvy hudebních stylů (*emo, hardcore, punk, rave, world music* apod.) a výrazy z oblasti počítačů a techniky (*blog, DVD, online, webové*). Neexistence ekvivalentů je v těchto případech pochopitelná, neboť jde zejména o termíny,⁸⁸ případně o slova označující nové věci, pro něž doposud nebylo vytvořeno české pojmenování.

V textech se vyskytly také 4 anglicismy, které jsou z hlediska existence českého ekvivalentu určitým způsobem **problematické** a zasluhují si samostatný rozbor:

⁸⁸ Jak již bylo řečeno v teoretické části, překlad termínů není vhodný, neboť tím ztrácejí svou univerzálnost a mezinárodní platnost.

Novinky, 10. 11. 2007, článek EU ve spolupráci s MTV pořádá výtvarnou soutěž

„Návštěvníci stránek zde mohou *uploadovat* své umělecké práce, vytvořit si vlastní online identitu a v rámci online hlasování od 9. do 16. prosince podpořit své oblíbené přihlášené dílo.“

Výraz *uploadovat* sám o sobě v češtině ekvivalent nemá. Znamená „přenášet data z lokálního na vzdálený systém“. V kontextu uvedené věty však toto vysvětlení vyznívá nesmyslně. Místo anglicismu by se do ní daleko lépe hodilo české slovo **vystavit**. To však zase nepostihuje význam slova *uploadovat*. Nabízí se jediné vysvětlení: autor chtěl působit světově a použil přitom anglicismus, jehož význam přesně neznal.

Novinky, 10. 11. 2007, článek Multikulturní sobota s Karnevalem rozmanitosti

„*Teenageři* hledají své místo v tomto světě a rozhodují se, jestli nadále budou žít životem plných večírků, nebo jako amiši, kteří nepoužívají motorová vozidla a domů jim nevede elektřina.“

Teenager je termín, který označuje mládež ve věku 13–19 let.⁸⁹ Mohl by být nahrazen slovním spojením **mladí lidé**, které je však příliš široké.⁹⁰ Nabízí se rovněž ekvivalent **náctiletí** (české ‘náct’ má stejný význam jako anglické ‘teen’). V češtině však zakončení ‘náct’ začíná už u číslovky jedenáct. Výraz náctiletí tudíž není terminologicky přesný.

Novinky, 14. 11. 2007, článek Liz od Warhola prodána za 23,7 miliónu dolarů

„Na aukci v New Yorku našel nového majitele portrét Liz Taylorové od Andyho Warhola. Zaplatil za něj 23,7 miliónu dolarů (cca 427 miliónů korun), uvedl *server* BBC.“

Slovu *server* se stále častěji (a v této větě rovněž) přisuzuje ekvivalent **internetový zpravodaj**. Slovník neologizmů ale výraz vykládá zcela jinak. Podle něj je *server* „výkonný počítač, který zabezpečuje chod (lokální) počítačové sítě“.⁹¹ Přesto autor článku nechyboval, když použil *server* ve významu internetový zpravodaj, neboť původní význam slova dnes v češtině ustoupil do pozadí.

⁸⁹ V angličtině tomuto rozmezí odpovídají číslovky **thirteen** – **nineteen**. Odtud původ slova *teenager* jakožto nositel věku ‘teen’.

⁹⁰ Vnímání hranice, kdy je člověk považován za mladého, je velmi subjektivní.

⁹¹ MARTINCOVÁ, O. a kol., *Slovník neologizmů*, s. 265.

Novinky, 16. 11. 2007, článek Za lístky na „zeplíny“ dal fanoušek přes tři milióny

V textu se objevily dvě různé věty:

„Skupina ohlásila *comeback* už v září a O2 Aréna byla okamžitě vyprodaná.“

„Dva lístky na *comebackový* koncert rockové legendy Led Zeppelin získal jeden britský fanoušek za 83 000 liber (přes tři milióny korun).“

Zatímco v prvním případě lze slovo *comeback* bez problémů nahradit českým ekvivalentem **návrat**, v případě druhém by odvozené přídavné jméno návratový nebylo ústrojným tvarem.

9.3 Funkčnost užívání

V textech převažovalo funkční užití anglicismů, což souvisí s přítomností velkého množství termínů.

Funkční užití anglicismů:

Novinky, 10. 11. 2007, článek Zemřel americký spisovatel Norman Mailer

„Někdejší prezident amerického PEN klubu vydal též román ze starého Egypta Dávné večery, kriminální *thriller* Ostří hoši netančí, špionážní román Harlotin duch nebo Oswaldův příběh o údajném vrahu J. F. Kennedyho.“

Thriller nemá český ekvivalent, navíc je výstižný. Ať už označuje knihu nebo film, příjemce bude vždy vědět, že má očekávat napínavý děj.⁹²

Novinky, 13. 11. 2007, článek Nová DVD – Bestiář i Fantastická čtyřka

„Nový film režisérky Ireny Pavláskové na motivy *bestselleru* Barbary Nesvadbové Bestiář je příběhem mladé ženy Karolíny, jejíž život pronikavým způsobem změní vztah se záhadným a neuchopitelným mužem Alexem.“

Anglicismus *bestseller* je funkční z hlediska jazykové ekonomie (čeština by jej musela opsat slovy „nejprodávanější román“ či „čtenářsky nejúspěšnější kniha“).

⁹² Výraz je odvozen z anglického slovesa *thrill*, které v překladu znamená „napnout, rozechvět, uchvátit“. Odtud pochází i význam slova *thriller* – jde o napínavý, vzrušující, strašidelný příběh. Užívání tohoto výrazu je dnes opravdu široké. Hodí se zejména publicistům obecně pro vše, co má složitou, napínavou či tragickou zápletku (politický *thriller*, *thriller* na silnicích, hlavní aktér *thrilleru*, *thriller* v přímém přenosu apod.).

Novinky, 14. 11. 2007, článek Liz od Warhola prodána za 23,7 miliónu dolarů

„Warhol, který pocházel z východního Slovenska, se v Americe proslavil jako typický představitel *pop-artu*.“

Pop-art je nenahraditelný termín označující specifický umělecký směr. Jeho užití je tudíž plně funkční.

Nefunkční užití anglicismů:

Novinky, 12. 11. 2007, článek Bonobo z *labelu* Ninja Tune vystoupí s živými hudebníky

„Po více než roce se k nám v úterý 13. listopadu vrací zástupce legendárního *labelu* Ninja Tune, britský producent, skladatel, DJ a muzikant Simon Green, známý spíše pod uměleckým jménem Bonobo.“

Label nepatří mezi známé a všeobecně srozumitelné anglicismy. Jeho přesný význam nelze odvodit ani z titulku, ani z věty. Přitom by se dal bez problémů nahradit českým ekvivalentem **hudební vydavatelství**. *Label* je příkladem zbytečného užití anglicismu motivovaného zřejmě snahou působit světově či odborně.

Úplně stejný problém se v témže článku objevuje ještě jednou, a to ve větě: „Vloni v září se v klubu Radost FX prvně českému publiku představil v podobě *DJ setu*, který neztrácel nic na instrumentální virtuozitě kombinované s ladnou elektronikou.“ Čtenář-laik si může jen domýšlet, co slovní spojení *DJ set* znamená. Podle Slovníku neologizmů jde o nepřerušenu sestavu skladeb či nepřerušené vystoupení dýdžeje.⁹³

Novinky, 13. 11. 2007, článek Nová DVD – Bestiář i Fantastická čtyřka

„Na disku je soubor třinácti krátkých filmů, mezi nimiž nechybí Oscarová Geriho hra od Jana Pinkavy, Mikeovo nové auto nebo jeden z příběhů „lampiček“, které se staly dokonce *light motivem* celého studia.“

Autor měl zcela jistě na mysli „leitmotiv“ – tedy hlavní, vůdčí motiv díla (v tomto případě studia). Stejná výslovnost germanismu leit a anglicismu light [lajt] ho však přivedla k záměně, která působí komicky. Anglicismus v této větě je naprosto nesmyslný a nefunkční.

⁹³ Srov. MARTINCOVÁ, O. a kol., *Slovník neologizmů* 2, s. 409.

Novinky, 16. 11. 2007, článek Hutka napsal píseň o udavači, Nohavica děkuje za podporu
„V *pop music* je to zřejmě běžné, Karla Gotta taky lidé milují, i když stál v čele těch, kteří podepisovali Antichartu.“

Pop music slouží jako příklad slovního spojení, které je v současnosti velmi nadužívané. Český ekvivalent pro něj zní populární hudba. Motivem pro preferování anglické verze je zřejmě snaha působit moderně.

Sporné případy:

Novinky, 12. 11. 2007, článek Ralph Myerz & The Jack Heren Band vystoupí na Midnight Sun

„Jejich hudba by se dala jednoduše popsat jako elektronika, *down tempo* i *rock a disco*, který v sobě má prvky *chilloutu* a *lounge music*.“

Ačkoliv bylo užívání anglických termínů už výše popsáno jako funkční, mohou nastat i sporné situace. *Rock a disco* patří mezi všeobecně známé termíny, ale *down tempo*, *chillout* a *lounge music* mohou být problematické z hlediska porozumění. Neexistují pro ně české ekvivalenty a příjemci, kteří se o tento druh hudby nezajímají, si pod těmito pojmy jen těžko dokáží něco představit.

Novinky, 15. 11. 2007, článek Soutěž na blob byla regulérní, shodli se právníci

„Stále je ale možné, že poté, co Kaplický projekt upraví, bude přece jen stát *blob* na Letenské pláni.“

Když se slovo *blob* začalo objevovat v médiích, bylo vítanou aktualizací a vtipným synonymem pro budovu Národní knihovny. Dnes je však již natolik nadužívané, že samo potřebuje náhradu synonymem (např. cákanec, chobotnice, kapka, muchomůrka, oko nad Prahou, sliz).

Novinky, 16. 11. 2007, článek Vernerova humoreska, která není k smíchu

„Před pěti lety nabídl politickou satiru Kumprechtova broučkáda o ‘Kocourkově’ českého parlamentu a nutno říci, že překvapivě dobrou, vezmeme-li v úvahu, že téma i dané charaktery politických *lídrů* mnoho volnosti nenabídly.“

Výraz *lídr* je funkční z hlediska synonymie. Nahrazuje slovo vůdce, které má poněkud pejorativní nádech, či slovní spojení vůdčí osobnost, jež zase nevyhovuje kvůli přílišné

délce. Zároveň je však toto slovo v posledních letech mimořádně nadužívané (*lídr* odborářů, *lídr* opozice, *lídr* koalice, *lídr* hnutí, *lídr* šampionátu, *lídr* kapely, *lídr* na trhu apod.) a začíná se z něj stávat slovo módní.

9.4 Oblast užívání

Kulturní rubrika v r. 2007 nabídla anglicismy, mezi nimiž naprosto převládly **výrazy z oblasti hudby**.⁹⁴ Bylo jich napočítáno celkem 55: např. *backgroundové vícehlasy*, *banjo*, *blues boy*, *dance*, *DJ*, *double CD*, *down tempo*, *frontman*, *funk*, *gospelový*, *hitparádová produkce*, *hity*, *jazzman*, *lounge music*, *pop*, *R'n'B*, *rock*, *singl*, *songy*, *soul*, *trip hop*, *unplugged*, *world music*.

Druhou nejpočetnější skupinu tvořila slova z **oblasti počítačů a internetu**, kterých bylo 9: např. *computery*, *online hlasování*, *online chat*, *server*, *uploadovat*, *webové stránky*.

Objevily se také anglicismy z **filmového a televizního odvětví** (např. *dabing*, *kinohit*, *show*, *šot*), z **oblasti literární** (*bestseller*, *komiks*, *thriller*) a **umělecké** (*performance*, *pop-art*, *streetart*), dále **názvy osob** (*lídři*, *teenageři*) či **sociálních jevů** (*outsiderství*).

9.5 Adaptace

Adaptace anglicismů byla sledována v rovině grafické, morfologické a slovotvorné.

9.5.1 Grafická adaptace

V člancích dominovala excerpta v původní anglické pravopisné formě. Jednalo se zejména o přejímky novější (např. *chillout*, *online*, *world music*) a termíny (např. *punk*, *rock*, *streetart*). Jen 10 z celkového počtu 88 anglicismů bylo graficky počestěných (např. *dabing*, *dredy*, *komiks*, *lídr*).

⁹⁴ Některé anglicismy by se daly zařadit do více oblastí zároveň. Aby bylo zabráněno opakování, jsou uvedeny vždy jen v jedné vybrané kategorii.

Zvláštní případ nastal u slova **disko**, které se ve sledovaných komunikátech vyskytlo ve třech různých podobách: v článku ‘Uřvaný *diskopunk* londýnských Trash Fashion jede do Prahy’ (Novinky, 12. 11. 2007) v počeštěné podobě **disko** (tento tvar jako jediný zná Slovník neologizmů), a dokonce také v nepřipustné formě **discko** (zde se autor buď dopustil překlepu, nebo zafungovala neznalost). V článku Ralph Myerz & The Jack Heren Band vystoupí na Midnight Sun (Novinky, 12. 11. 2007) se pak výraz objevil v původním anglickém tvaru **disco**.

Podobnou zvláštností bylo slovo **koktail** v článku V Seville vyhrála Třeštíková s Marcelou (Novinky, 10. 11. 2007). V angličtině toto slovo existuje ve verzích **coctail** a **cocktail**. Slovník spisovné češtiny uvádí pravopisné podoby **koktajl** a **koktejl**. Ve formě **koktejl** výraz figuruje i ve Slovníku neologizmů. Autor však použil podobu **koktail**, která je jakýmsi hybridním tvarem.

9.5.2 Morfologická adaptace

Morfologická adaptace byla zkoumána u 71 z osmaosmdesáti anglicismů.⁹⁵ 59 z nich byla substantiva. U dvaapadesáti z nich se již ustálilo zařazení ke gramatickému rodu. Převažoval rod mužský (např. *blog, computer, frontman, jazz*).

Vyskytly se také anglicismy, u nichž ještě proces zařazování k rodu nelze považovat za ukončený. Pro ilustraci uvádím příklady:

Novinky, 10. 11. 2007, článek Hvězda world music Yasmin Levy přijela uhranout Česko
„Zpěvačka patří k největším hvězdám *world music*.“

Novinky, 12. 11. 2007, článek Ralph Myerz & The Jack Heren Band vystoupí na Midnight Sun

„Jejich hudba by se dala jednoduše popsat jako elektronika, down tempo i rock a disco, který v sobě má prvky chilloutu a *lounge music*.“

Novinky, 16. 11. 2007, článek Hutka napsal píseň o udavači, Nohavica děkuje za podporu
„V *pop music* je to zřejmě běžné, Karla Gotta taky lidé milují, i když stál v čele těch, kteří podepisovali Antichartu.“

⁹⁵ Ostatní se v textech objevily již jako slovotvorné odvozeniny (např. *gospelový, outsiderství, uploadovat*). V jednom případě šlo o adverbium, jichž se morfologická adaptace netýká.

Slovo *music* se dá zařadit k rodu ženskému, a to podle rodu jeho českého ekvivalentu **hudba**.

Novinky, 10. 11. 2007, článek Multikulturní sobota s Karnevalem rozmanitosti

„Přes den se starají o staré, nemocné lidi, především ortodoxní židy, jednu noc v týdnu vystupují se svou *show* v telavivských nočních barech.“

Slovo *show* lze podle Slovníku neologizmů přiřadit k ženskému i střednímu rodu. Až jazyková praxe rozhodne, který z nich převáží. Prozatím má mezi uživateli poněkud navrch rod ženský.

Poměrně rozšířeným jevem bylo užívání anglicismů ve **funkci nesklonných atributů**. Nejčastěji se jednalo o substantiva *reggae* (*reggae* hvězda, *reggae* zpěvák, *reggae* scéna, *reggae* kytara), *online* (*online* hlasování, *online* identita, *online* chat) a *unplugged* (*unplugged* turné, *unplugged* vystoupení).

9.5.3 Slovtvorná adaptace

Šestnáct z osmaosmdesáti výrazů bylo utvořeno slovtvornými postupy od anglických základů. Šlo o substantivum *outsiderství*, dále o adjektiva *backgroundový*, *baseballový*, *bluesový*, *comebackový*, *computerový*, *gospelový*, *hitparádový*, *jazzový*, *komiksový*, *osmnáctitrackový*, *popovější*, *rockový*, *soulový*, *webový* a o verbum *uploadovat*.

Možnost další slovtvorby skýtalo čtyřiašedesát anglicismů. Z podstatných jmen bylo možno vytvořit jména přídavná (např. *bluesman* → *bluesmanův*, *fast food* → *fastfoodový*, *server* → *serverový*), z přídavných jmen příslovce (např. *bluesový* → *bluesově*, *computerový* → *computerově*, *gospelový* → *gospelově*) apod.

Ze zbylých anglicismů (např. *blob*, *EP*, *lounge music*, *pop music*, *reggae*, *spoty* atd.) se nová slova vytvořit nedala.

Závěr

Záměrem této bakalářské práce bylo podat systematický pohled na anglicismy užívané v internetových žurnalistických komunikátech. K analýze posloužila kulturní rubrika internetového serveru Novinky v letech 2003, 2005 a 2007. Jelikož se jednalo o poměrně krátké časové rozpětí, změny v užívání anglicismů se neprojevíly nijak výrazně.

Četnost anglických výpůjček úzce souvisela jednak s tématem komunikátu (nejvíce anglicismů se objevovalo v článcích s hudební tematikou), jednak s osobní preferencí a jazykovou kompetencí autora a jednak také se stylovým uplatněním anglicismu (často se opakovaly termíny, a to zejména z oblasti hudby a z oblasti počítačů a internetu).

V textech převažovalo funkční užívání anglicismů. Vůbec nejčastějším důvodem pro jejich zařazení byl fakt, že pro ně v češtině neexistuje vhodný ekvivalent. Velká část anglicismů rovněž označovala nové věci, pro něž si prozatím čeština nenašla pojmenování (tento jev byl patrný zejména v r. 2007). Jen v několika málo případech bylo použití anglicismů motivováno snahou o synonymii, jazykovou ekonomii či pokusem o ozvláštňení textu. Pokud jde o nefunkční užívání, autoři často zařazovali málo známé, či dokonce neznámé anglicismy, jež snižovaly srozumitelnost výpovědi. Důvodem byla zřejmě snaha o prestiž či špatný odhad jazykových schopností příjemců.

Ve všech sledovaných letech s přehledem dominovaly anglicismy z oblasti hudby. Vypovídá to i o struktuře a povaze kulturní rubriky – Novinky preferují články s hudební tematikou.

Naprostá většina všech anglicismů figurovala v textech v původní, graficky neadaptované formě. Souvisí to jednak s výskytem velkého množství termínů, jejichž pravopisná podoba zůstala zachována s ohledem na jejich identifikační funkci, a jednak také s jazykovou kompetencí žurnalistů (čím poučenější uživatel, tím menší potřeba si anglicismy přizpůsobovat).

Přejímání cizích slov dnes patří k základním a zcela přirozeným způsobům obohacování slovní zásoby. Anglicismům se nelze vyhnout; rozšiřují se do všech sfér lidské komunikace. Jejich užívání by se však vždy mělo pohybovat v rozumné míře. Příkladem by v tomto směru měli jít zejména novináři, kteří se řadí k těm, kdo nejvíce ovlivňují podobu současné češtiny.

Anotace

Autor: Raicová Zuzana

Instituce: Katedra žurnalistiky, Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci

Název práce: Anglicismy na internetu (se zaměřením na kulturní zpravodajství serveru Novinky)

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslava Honová

Počet znaků: 78 841

Počet příloh: 3

Počet titulů použité literatury a dalších zdrojů: 29

Klíčová slova: Adaptace
Anglicismy
Funkčnost užívání
Internet
Kultura
Novinky
Server

Bakalářská práce se zabývá analýzou anglicismů v kulturní rubrice internetového zpravodajského serveru Novinky v letech 2003, 2005 a 2007. Je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část je zaměřena na definování základních pojmů, na popis anglicismů v české slovní zásobě s důrazem na důvody a možnosti jejich užívání a na shrnutí způsobů adaptace anglicismů v češtině. Obsahem části praktické je komplexní rozbor anglicismů excerpovaných z internetových žurnalistických komunikátů. U těchto anglicismů je sledována existence českého ekvivalentu, funkčnost a míra začlenění do české slovní zásoby. Výsledky analýzy jsou shrnuty v závěru práce.

Summary

Author: Raicová Zuzana

Institution: Department of Journalism, Philosophical Faculty, Palacký University Olomouc

Title: Internet Anglicisms (Focused on Cultural News Published on Novinky Website)

Number of characters: 78 841

Number of enclosures: 3

Number of sources: 29

Diploma thesis leader: PhDr. Jaroslava Honová

Key words: Adaptation
Anglicisms
Suitability of Using
Internet
Culture
Novinky
Website

This diploma thesis disserts on analysis of anglicisms on cultural news of Novinky website in years 2003, 2005 and 2007. It is divided into theoretical and practical sections. The theoretical section defines the basic concept and description of anglicisms, and accents the ways and means of using them in Czech language. It also gives a summary of adaptation of anglicisms in our language. The practical section offers a complex analysis of anglicisms acquired on internet journalistic periodics. The Czech equivalent, functionality and a rate of integration into Czech vocabulary are being monitored. Results of this analysis are resumed in a final conclusion.

Seznam použité literatury

BOZDĚCHOVÁ, I. Vliv angličtiny na češtinu. In DANEŠ, F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia, 1997, s. 271–279. ISBN 80-200-0617-6.

BRUMOVSKÁ, A. „Tejknú si sprchu, mamí“. *Katka*, 28. 3. 2006, s. 14–15.

DANEŠ, F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. 1. vyd. Praha: Academia, 1997, 292 s. ISBN 80-200-0617-6.

FILIPEC, J.; DANEŠ, F. a kol. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. 1. vyd. Praha: Academia, 1978, 800 s. ISBN 501-21-857.

FORKOVÁ, V. Příval cizích slov češtinu neničí. *Olomoucký deník*, 21. 11. 2006, s. 3.

GESTER, S. *První empirická analýza recepce anglicismů v českém jazyce*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, 46 s. ISBN 80-244-0378-1.

KRAUS, J.; PETRÁČKOVÁ, V. a kol. *Akademický slovník cizích slov*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995, 834 s. ISBN 80-200-0607-9.

KROBOVÁ, T. Mluvíme ještě hezky česky? *Vlasta*, 16. 6. 2004, s. 28–29.

MARTINCOVÁ, O. a kol. *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů*. 1. vyd. Praha: Academia, 1998, 356 s. ISBN 80-200-0640-0.

MARTINCOVÁ, O. a kol. *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 2*. 1. vyd. Praha: Academia, 2004, 568 s. ISBN 80-200-1168-4.

NEKULA, M. Anglicismy v češtině. In VIERECK, W. *Encyklopedický atlas anglického jazyka*. Praha: Lidové noviny, 2005, s. 259–289. ISBN 80-7106-569-2.

REJZEK, J. *Český etymologický slovník*. 1. vyd. Voznice: Leda, 2001, 752 s. ISBN 80-85927-85-3.

REJZEK, J. K formální adaptaci anglicismů. *Naše řeč* 76, 1993, č. 1, s. 26–30. ISSN 0027-8203.

ŘEŠETKA, M. a kol. *Anglicko-český a česko-anglický slovník*. 3. doplněné vyd. Olomouc: Fin Publishing, 2004, 1182 s. ISBN 80-86002-62-4.

SLOVÁČEK, J. *Slovník anglických zkratk*, 1. vyd. Ostrava: Montanex, 2000, 285 s. ISBN 80-7225-042-6.

SVOBODOVÁ, D. Anglicismy v českých publicistických textech – důvody a způsoby jejich užívání. In *Jinakost, cizost v jazyce a literatuře*. Ústí nad Labem: UJEP, 1999, s. 165–169. ISBN 80-7044-240-9.

SVOBODOVÁ, D. Anglické výrazy v českém publicistickém stylu. *Naše řeč* 79, 1996, č. 2, s. 99–102. ISSN 0027-8203.

SVOBODOVÁ, D. Anglická a hybridní kompozita v současné češtině a jejich adaptace. *Naše řeč* 82, 1999, č. 3, s. 122–126. ISSN 0027-8203.

ŠAUR, V. *Pravidla českého pravopisu s výkladem mluvnice*. 1. vyd. Praha: Ottovo nakladatelství, 2004, 448 s. ISBN 80-7181-133-5.

VACULÍN, I. Obhájci mateřštiny. *Hospodářské noviny*, 25. 6. 2004, s. 19.

Potřebuje čeština zákon proti cizím slovům? *Právo*, 14. 2. 2001, s. 3.

Internetové zdroje:

Obec spisovatelů [online] URL:

<http://www.obecspisovatelu.cz/dokoran/dokoran_32/dokoran_18.htm>

OLIVA, K. *O češtinu se bát nemusíme*. [online] URL: <http://www.lidovky.cz/o-cestinu-se-bat-nemusime-0h2-/ln-cestina.asp?c=A071105_171916_ln-cestina_fho>

Proměny češtiny [online] URL: <<http://home.scarlet.be/~pavel5/promeny.htm>>

SGALL, P. *Čeština nepotřebuje jazykový zákon*. [online] URL:

<<http://www.novinky.cz/clanek/28863-jazykovedec-petr-sgall-cestina-nepotrebuje-jazykovy-zakon.html>>

SCHMIEDTOVÁ, V. *Anglicismy*. [online] URL: <<http://www.radio.cz/cz/clanek/31147>>

ŠLOSAR, D. *Jazyk není bedna zakopaná na starém hradě*. [online] URL:

<http://kultura.ihned.cz/1-10102860-16531510-J00000_d-fb>

Wikipedia [online] URL: <<http://en.wikipedia.org>>

ZAPLETALOVÁ, G. *Angličtina – jazyk globalizace?* [online] URL:

<<http://www.darius.cz/globe/glob44.html>>

Seznam příloh

Příl. 1: Seznam článků, Novinky, 10.–16. 11. 2003

Příl. 2: Seznam článků, Novinky, 10.–16. 11. 2005

Příl. 3: Seznam článků, Novinky, 10.–16. 11. 2007

Příloha 1

Seznam článků, Novinky, 10.–16. 11. 2003

10. 11. 2003

Nemocnice: článek, rasismus a papouškování
Nemocnice na kraji města 4. díl – Druhá rodina
Finalisté Chalupeckého ceny: Jsme tu kvůli prachům!
Horníček by měl důvod k úsměvu
Renée Flemingová zazpívá v zemi předků
Čeští filmaři přivezli z Chotěbuzi dvě ceny
Moravská a slezská divadla se utkají v Českém Těšíně
Víkendovým večerům dominovala Nova
The Cardigans míří do Roxy

11. 11. 2003

Pistolníci opanovali Stavovské divadlo
Po propuštění z nemocnice plánuje Karel Svoboda koncert
Pablo Picasso nikdy nic nevyhodil
Coelho koketoval v Jedenácti minutách s červenou knihovnou
Nominace na evropské filmové ceny

12. 11. 2003

Devadesátiletý Fournet řídí Českou filharmonii
Intimní zpověď Fridy Kahlo: film je fikce
Vánoce zvěstují hudební kompilace
FFFILM o rybách a vášni

13. 11. 2003

Dostál pro Benettonovy ruce v Lidicích
V Německu uvedou hru nacistického dramatika
Socialistické filmy porazily Hollywood
Přijedou Def Leppard, Deep Purple i Therapy?

Švýcarské stavby a pohyb kolem nich
Ypsilonka chystá revoluci
P.O.D. mají šanci přežít
Zvrácený: brutalita, jakou zvířata neznají

14. 11. 2003

Koncert S komunisty se nemluví
Za Radiohead do berlínského podzemí
V úterý začíná Pražský divadelní festival německého jazyka
Šumperk patří blues
Hudba neznámého Leonarda Cohena
Chramostová v televizní inscenaci o Chartě 77

15. 11. 2003

Herec Jiří Vala prohrál boj s rakovinou
Česká televize ruší pořady
Prima na nostalgické vlně – ze zelené do modré

16. 11. 2003

Liternetur@
Kabát: Hodláme přibrzdit
Musím se přiznat k jedné neřesti. Mám strach.

Příloha 2

Seznam článků, Novinky, 10.–16. 11. 2005

10. 11. 2005

České filmy by mohl financovat i teleshopping
Lucie může hrát bez Kollera, ale s velkými problémy
Terry Gilliam v Praze představil film Kletba bratří Grimmů
Další Santanův karneval
Finalisté Ceny Jindřicha Chalupického vystavují v Praze
Do Chotěbuzi se sjedou východoevropští filmaři
Josef Vinklář slaví jubileum
Filmové premiéry na 10. listopadu

11. 11. 2005

Villazón kráčí ve stopách Plácida Dominga
Ordinace v růžové zahradě je stále úspěšnější
Moje Sněhová královna vzbudila nadšení i odpor
Nové knihy – 45. týden
Liv Ullmannová o alkoholu a slavných mužích
Cenu Jindřicha Chalupického dostala Kateřina Šedá

14. 11. 2005

Vsetínské občany pobuřuje plakát Saudkovy výstavy
Prezident Klaus předal ocenění vítězi Czech Press Photo
Divadlo Globe už na svém místě znovu nevyroste
V Praze vystavují neznámé kresby Alfonse Muchy
Hezké chvílky Věry Chytilové
nedavat
Team vystoupí v pražské T-Mobile Areně
Líternetur@: Bez konce láska je!
Nad Knihou: Labyrintem Dylanových vzpomínek
Jak Madonna šťastně uprosila Abbu

15. 11. 2005

Režisér Petr Zelenka uvede novou hru Teremin

Peter Dvorský šéfem košické opery

Michal Viewegh si píše deník

Vinklář: nevyléčitelně nemocný herectvím

S Trabandem na cestě

Karlovarský festival chystá novou přehlídku

16. 11. 2005

V Praze hrají Skatalites, bývalí spoluhráči Boba Marleyho

Jesus Christ Superstar: Tvá hvězda, tvá oběť, sláva jí

Přijedou The Frames

Televize: Stříbrná vůně mrazu

Šíleně nemrtvý FFFILM

Příloha 3

Seznam článků, Novinky, 10.–16. 11. 2007

10. 11. 2007

Vratné lahve vyhrály cenu diváků na festivalu v Chotěbuzi
V Seville vyhrála Třeštíková s Marcelou
Rowlingová: potterovský lexikon porušuje má autorská práva
Hvězda world music Yasmin Levy přijela uhranout Česko
Zemřel americký spisovatel Norman Mailer
Multikulturní sobota s Karnevalem rozmanitosti
EU ve spolupráci s MTV pořádá výtvarnou soutěž

11. 11. 2007

Prodej majora Zemana na DVD prošetří policie

12. 11. 2007

Uřvaný diskopunk londýnských Trash Fashion jede do Prahy
Mazort není Mozart, ale ani Faust
Na Broadwayi zrušili představení kvůli stávce kulisáků
Ralph Myerz & The Jack Herren Band vystoupí na Midnight Sun
ON-LINE CHAT: Support Lesbiens
Bonobo z labelu Ninja Tune vystoupí s živými hudebníky

13. 11. 2007

Polemic podpoří evropskou reggae hvězdu Gentlemana
Ortenova cena Jonáši Hájkovi a Petře Hůlové
Irské dny v Praze
Barrandov chystá výstavu Vláčilovi
BLOG: Hutka zpívá o udavači Nohavicovi
Moora na vás, zdravotní pojišťovny!
Santana a jeho zpěváci
Druhý program Novy startuje 1. prosince

Nová DVD – Bestiář i Fantastická čtyřka
Film Crash Road s Agátou Hanychovou se chystá do kin

14. 11. 2007

Cenu Jindřicha Chalupického získala Eva Kořátková
Rozsáhlá výstava představuje Ladův svět
Peter Lipa a Michal Prokop na Žižkově
Oblečte si Šortky I.
Liz od Warhola prodána za 23,7 miliónu dolarů
Alicia Keys lyrická i rytmičká
Zemřel Ira Levin, autor hororu Rosemary má děťátko
Nezávislost a outsiderství jednoho dramatika

15. 11. 2007

Novým uměleckým ředitelem AČFK je Pavel Bednařík
Oblečte si Šortky II.
Začíná výstava Czech Press Photo
-123 minut vyjedou unplugged
Česká televize bude mlčet k prodejm práv na Zemana
Český streetart nejsou jen nálepky
Dredy a akustika
Spielberg obdrží cenu za celoživotní dílo
OBRAZEM: Valdštejn a jeho doba v Senátu
Soutěž na blob byla regulérní, shodli se právníci
O hranicích mezi zlem a lidskostí

16. 11. 2007

Za lístky na „zepelíny“ dal fanoušek přes tři milióny
Vernerova humoreska, která není k smíchu
Hutka napsal píseň o udavači, Nohavica děkuje za podporu
S Haničincem se přišla rozloučit řada osobností
Dvacet dva dní a třicet let
Oblečte si Šortky III.

TV tip: Báječná léta pod psa, Dannyho parťáci